

‘NU GJALDER LUREN’
FORTIDEN I DNSAP’S TJENESTE

AF

JOHN T. LAURIDSEN

Blandt dette århundredes danske politiske partier indtager Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (DNSAP) af flere grunde en særstilling. Det er for det første partiet, der er blevet forbundet med landsforræderi. Selv om det i 1945 med de tilbagevirkende love ikke blev kriminaliseret at være eller have været medlem af DNSAP, så var der en høj grad af sammenhæng mellem domfældte for en eller anden form for landsskadelig virksomhed under besættelsen og medlemsskab af DNSAP. En sammenhæng uden lige i forhold til andre partier.¹⁾ For det andet var partiet i enestående grad en efterligning af Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP). Næppe noget andet dansk parti af en vis betydning har i tilsvarende omfang kalkeret en udenlandsk model og gjort den til sin egen, Danmarks Kommunistiske Parti inklusive.²⁾ Fra sin start i november 1930, hvor Hitlers „uforanderlige“ 25-punkts program på ubehjælpelig og helt uselvstændig vis blev oversat til dansk og gjort til DNSAP’s program³⁾ og til partiets opløsning i maj 1945, går der en lige linie, ifølge hvilken ideer og inspirationer til efterfølgelse til stadighed blev importeret fra NSDAP.

En sammenligning med andre af mellemkrigstidens europæiske nazistpartier understreger DNSAP’s plagieren af det tyske forbillede. F. eks. udviste Vidkun Quislings Nasjonal Samling i Norge langt flere selvstændige ideologiske træk og voksede ud af en norsk politisk sammenhæng, mens DNSAP i udpræget grad kom til at fremstå som et politisk importprodukt bl.a. på grund af fraværet af lederskikkelser, der selvstændigt kunne formulere den nazistiske stræben, som Quisling gjorde det.⁴⁾ Det svenske og hollandske nazistparti er andre eksempler på imitation af NSDAP, men ikke i en lige så omfattende grad som DNSAP og næppe helt så primitiv i den konkrete udformning.⁵⁾

Imitationspartiet

DNSAP var blevet startet i slutningen af 1930 umiddelbart efter NSDAP's gennembrud i tysk politik ved valgsejren i sept. med den klare og naive tanke, at successen umiddelbart kunne eftergøres i Danmark. Folketingsvalget i nov. 1932, hvor DNSAP blot fik 757 stemmer, viste imidlertid tydeligt, at appelsinen ikke af sig selv faldt ned i turbanen. Den danske vælgerbefolkning fandt ikke, at den nazistiske importartikel var en så indlysende god vare, at der umiddelbart var behov for den. Partiets danske stifter, ritmester Cai Lembcke, blev tvunget væk i juli 1933 og førerrollen overtaget af den sønderjyske læge Frits Clausen, der udmærkede sig ved at opvise lidt mere selvstændighed på nogle områder, først og fremmest ved at omskrive 25-punkts-programmet til et 8-punkts program af væsentligst samme indhold, men også ved at gå langt videre i imitationen af NSDAP end Lembcke havde gjort.⁶⁾ Under partifører Frits Clausen udviklede DNSAP sig fra sekt til miniparti. Højdepunktet var folketingsvalget i april 1939, da partiet med 31.032 stemmer (1,8 %) opnåede 3 pladser i folketinget, mens de 43.309 stemmer (2,1 %) ved valget i marts 1943 var det store antiklimaks, fordi partiet selv med besættelsesmagtens tilstedeværelse ikke havde kunnet drive det til mere. Tiden og tilhængerskarens udvidelse gav basis for stadig flere efterligninger af NSDAP. Efterligningsmulighederne blev dog begrænset dels af dansk lovgivning, dels af partiets materielle og menneskelige ressourcer. Når et politisk miniparti naivt søgte at imitere et statsligt masseparti, måtte det uvægerligt ind imellem give groteske resultater.

Uden at fremlægge en samlet katalog over alle DNSAP's efterligninger af NSDAP skal følgende karakteristika anføres:

1) *navnelighed*: DNSAP overfor NSDAP, ligesom navne fra det tyske partis underorganisationer blev overtaget og fordansket af DNSAP.

2) *symbolanvendelse*: DNSAP overtog hagekorset som partisymbol, kun farverne blev ændret, og gjorde meget ud af at markere identifikationen med partiet gennem symbolanvendelse; der blev uddelt ærestegn (jakkenåle) som der i Tyskland blev uddelt Jernkors; for deltagelse ved bestemte „historiske lejligheder“ blev der tildelt særlige hæderstegn, f.eks. for deltagelse i „spadeslaget“ i Haderslev den 8. dec. 1940,⁷⁾ ganske som til „alte Kämpfer“ for deltagelse i det mislykkede kup i München i 1923.

3) *organisation*: NSDAP's mange underorganisationer forsøgte DNSAP efter bedste evne at eftergøre. Først og fremmest SA efter den tyske SturmAbteilung, der på dansk blev til SportsAfdeling (og under

besættelsen StormAfdeling), men også med afdelinger for kvinder, for ungdom: drenge under 18 år i Nationalsocialistisk Ungdom (NSU) og pigerne i NSUP, børneorganisationer, særlige „kamre“ for arbejdere, lærere, kultur, osv. Hertil føjede sig „lejre“ til skoling og træning, ligesom partiet fik sine egne „brune huse“; det første i Bovrup i nov. 1933 i forbindelse med Frits Clausens 40 års fødselsdag. Partistrukturen var en kopi af NSDAP's, d.v.s. „førerprincippet“ herskede: Partiføreren stod over alle og skulle ubetinget adlydes. Det blev direkte udtrykt, at alle former for afstemninger var forbudt. For at mindske indtrykket af plagiat anvendte partiet de „naturlige“ gamle danske herreds- og sysselnavne ved underopdelingen af partiorganisationen. Til hjælp havde Frits Clausen et førerråd, der som navnet angiver, kun var rådgivende, og årligt blev der holdt et „førerting“ i forbindelse med landsstævnet. Atter en benævnelse, der skulle give indtrykket af noget urdansk. Partiet oprettede sin egen domstol og havde særlig „spade“-vagt (våben var forbudt) ved sine stabskontorer og hos partiføreren. Partiet krævede på et tidspunkt „arierattest“ af sine ledere og oprettede et kontor, hvor medlemmerne kunne få samme attest udarbejdet.⁸⁾ Attesten skulle bevidne, at pågældende i flere generationer tilbage var „ren“ arier, d.v.s. ikke var jøde eller havde jødiske slægtninge.

4) *politisk offentlighedsform*: Som forbilledet søgte DNSAP at militarisere politikken med parader, uniformsanvendelse, masseoptrin, brug af standarder og faner i hobetal, faneindvielser, aflæggelse af ubrydeligt løfte til føreren, hilsen med opstrakt højre arm, m.m.

Da massetilslutningen udeblev, faldt „masseoptrinene“ som regel noget ynkelige ud. Ved landsstævnerne 1934–39 rapporterede partiet gerne om 4–7000 deltagere, 1939 endog om 25.000 fremmødte, hvilket givetvis er overdrevet. Partiet havde i 1939 ca. 5000 medlemmer. Billederne fra stævnerne – såvel dem partiet offentliggjorde som privatoptagelser – tyder på et langt ringere fremmøde.⁹⁾ Bedst held havde partiet med sine store indendørsarrangementer i København i vinteren 1940, da mange i og omkring partiet troede, at partiet stod umiddelbart overfor en „magtovertagelse“ med tysk hjælp.

Ideologisk fulgte DNSAP også i det tyske forbilledes fodspor i stort og småt, selv om enkelte undtagelser nødvendigvis måtte gøres. F.eks. kunne det tyske krav om jord og kolonier kun dårligt tilpasses danske forhold. Antisemitismen broderede DNSAP ligeledes videre på, skønt Danmark heller ikke kunne siges at have det postulerede „jødeproblem“. Frits Clausen ville i 1934 heller ikke være med til et generelt fremstød mod jøderne, da „jødespørgsmålet“ kom frem på en international fa-

scistkongres organiseret af Mussolinis Italien. Imidlertid hørte det med for at være rigtig nazist, tillige var det et nødvendigt element at spille på for et parti, der ikke havde nogen selvstændig stillingtagen til dagspolitikken og selv med årene knapt forsøgte at få det. Antisemitismen var den korte vej til „forklaringer“, gav et letfatteligt endimensionalt virkelighedsbillede – jøderne og os – og trådte i stedet for praktisk politik. Tydeligt og vedvarende optræder antisemitismen i National-Socialisten, partiets længst eksisterende periodiske organ (udkom 1931–45), kun i vulgaritet overgået af Kamptegnet (1939–43) – dansk nazismes svar på Julius Streichers *Der Stürmer*. Kamptegnet var fra 1941 til sit ophør i 1943 tilknyttet DNSAP.¹⁰⁾

Kun antikommunismen var en lige så udtalt og vedholdende del af partiets repertoire, og lige så rabiat. Ofte blev der ikke skelnet mellem socialdemokrater og kommunister. De var alle røde „marxister“ eller bolsjeviker. Den mest frådende form antog agitationen, når antisemitismen og antikommunismen blev kombineret i rasende udfald mod de „jødisk-bolsjevikiske horder“. DNSAP's sidste indsats i dansk politik i foråret 1945 bestod i fremmanelsen af „befrielsesskræk“. I Fædrelandet og National-Socialisten blev offentligheden holdt orienteret om Den røde Hærs fremmarch. Med meddelelsen om, at de „kommunistiske horder“ stod 90 km fra Danmark var det kun et spørgsmål om kort tid, før disse ville forøve deres rædselsgerninger i Danmark og gøre en ende på nordisk kultur.

Stedvis propagerede DNSAP for en korporativ statsform, men der skal næppe lægges noget dybere i det, og det kan slet ikke tages som udtryk for en selvstændig stillingtagen i forhold til NSDAP.¹¹⁾ Ingen af DNSAP's ledere var særligt politisk-teoretisk orienterede, og de har haft rigeligt at gøre med at prøve at følge med i det tyske partis politiske udvikling og mange tiltag uden altid at have fattet, hvad det egentligt drejede sig om. Der skal en særlig analyse og argumentation til, hvis der i enkelttilfælde skal kunne udskilles en genuin dansk nazistisk stillingtagen.

Den politiske udvikling i Tyskland blev fra jan. 1933 fulgt og kommenteret ukritisk begejstret: Hitlers magtovertagelse (en enestående sejr), Nürnberglovene 1935 (Hitler havde været tålmodig: lovene var en berettiget forsvarsforanstaltning mod jøderne), Østrigs besættelse marts 1938 (Østrig befriet!), krystalnatten 1938 (der var ikke tale om overfald på og plyndring af jøder), den tysk-sovjetiske ikke-angrebspagt (jøderne havde mistet deres indflydelse i Moskva), verdenskrigens udbrud sept. 39 (iværksat af jødisk kapital), de tyske sejre osv. Det blev fuldstændig

afvist, at der var tale om jødeforfølgelser i nabolandet. Når der blev grebet ind, var det kun overfor jødiske kriminelle. Fjernelsen af kommunister og socialdemokrater fra det offentlige liv, var statens berettigede foranstaltning mod disse fremmedelementer.¹²⁾

Lige så varmt DNSAP gik ind for udviklingen i det ny Tyskland, lige så meget rasede det mod strømmen af tyske flygtninge til Danmark: „Emigrantuvæsenet florerer! Som en sværm frække spyfluer har de slået sig ned i Danmark“. Der blev appelleret til den smålige misundelse over, at disse mennesker skulle have gratis kaffe og wienerbrød, lære dansk, have fribilletter til biografer og i det hele taget have tag over hovedet.¹³⁾ De tyske kommunister burde rejse til deres „paradis“ i Sovjetunionen. Jødiske flygtninge udgjorde et særligt problem – naturligvis. I nov. 1935 kunne National-Socialisten under overskriften „København – en jødeby“ berette, hvordan man efter ikke at have været i København et par år kunne forbavses over de mange jøder, der blev antruffet på gaderne. National-Socialisten gik så vidt at trykke lister med navnene på tyske flygtninge i Danmark for at bringe dem i miskredit. „Den jødisk-kommunistiske forbryder“ Bert Brecht på Fyn var en af dem, der nød DNSAP's særlige bevågenhed, og harmen over emigrantens, den fremragende sociolog Theodor Geigers udnævnelse til professor i Århus i efteråret 1938, var påfaldende afdæmpet i forhold til de skældsord, der blev Brecht til del. National-Socialisten erkendte i en forsideartikel den 4. november, at emigranten Geiger var ansat på grund af sine kvalifikationer.¹⁴⁾

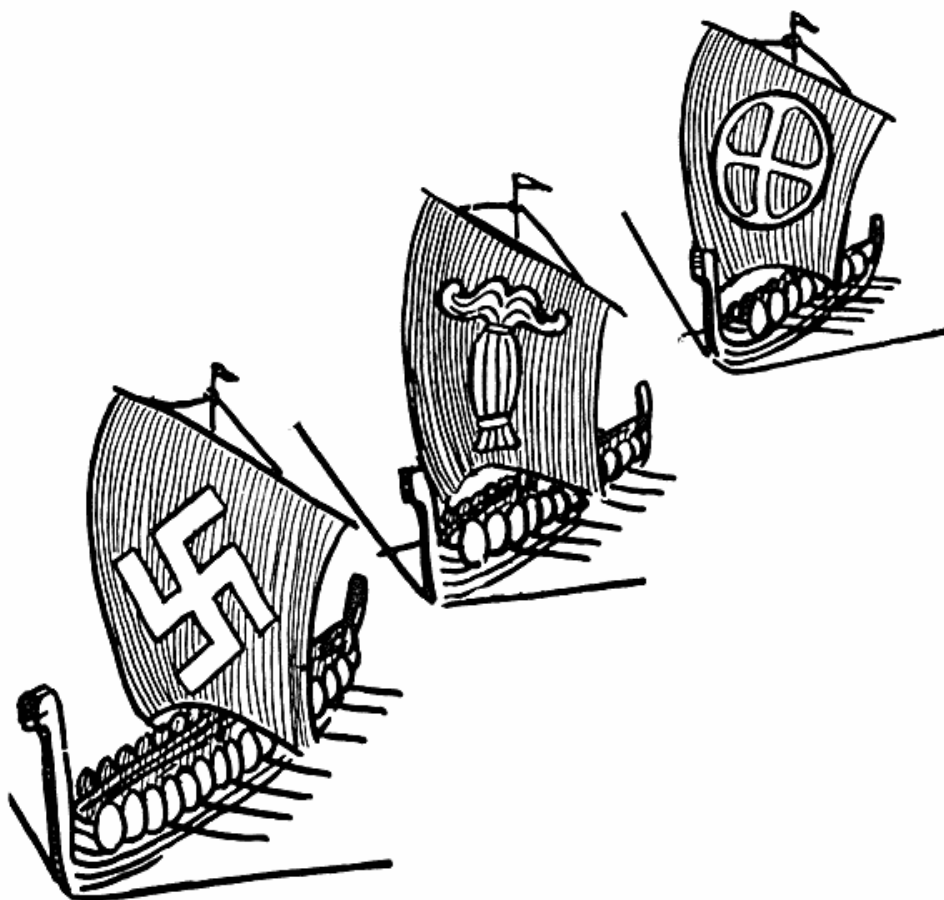
Når det er understreget, i hvor høj grad DNSAP var et imitationsparti, må det også med, at partiet tillige – som sit forbillede – var stærkt nationalistisk, og vel at mærke dansk nationalt. DNSAP var ikke et datterparti af NSDAP eller direkte et led i NSDAP's organisatoriske apparat, som det var tilfældet med det østrigske nazistparti og hos nazistpartierne blandt tyskere i Polen og Tjekkosllovakiet. Der er intet grundlag for at mene, at DNSAP ville sælge ud af dansk land i forhold til det nazistiske Tyskland.¹⁵⁾ For DNSAP lå den danske grænse fast. Frits Clausen gjorde meget ud af dette forhold, da han efter krigen skulle forsvare sig mod forræderianklagen,¹⁶⁾ men uagtet den interesse, han da havde i en bestemt udlægning af forholdet, er der ingen dokumentation for det modsatte. Kort efter Frits Clausens overtagelse af partiledelsen i 1933 bragte National-Socialisten under overskriften „Dr. Clausen om grænespørgsmålet“ bl.a. følgende udtalelse fra partiføreren: „Ud fra vort syn på grænseproblemet afviser vi skarpt, hvis tyske folkefæller på tværs af nationalsocialismens bærende tanke retter angreb på græn-

sen".¹⁷⁾ Clausen gentog senere mange gange synspunktet, bl.a. i en pjece på tysk i 1936.¹⁸⁾ Det gjorde imidlertid ikke Clausens dilemma som dansknational nazist mindre, når han samtidigt overfor den tyske offentlighed i maj 1934 erklærede, at „hagekors ikke kæmper mod hagekors, fordi Hitlers ideer tilhører alle nordisk-germanske stammer“. ¹⁹⁾ Udtalelsen var han kommet med første gang i Tønder i september 1933, og han gentog og vedstod den i april 1941 i en tale overfor danske frivillige, der var på vej til at kæmpe i besættelsesmagtens hær.²⁰⁾

De direkte forbindelser mellem NSDAP og DNSAP var før april 1940 bemærkelsesværdigt få. Enkelte kontakter var der fra 1937, kontakter der var af efterretningsmæssig, ikke af politisk interesse for tyskerne, men så sent som i sommeren 1939 lagde minister Hans Frank under et besøg i Danmark kold luft til DNSAP.²¹⁾ Så meget mere gjorde DNSAP på det tidspunkt ud af at knytte forbindelsen til de norske og svenske broderpartier, forbindelser som i de foregående år kun havde været knappe og helt betydningsløse. Gentagne henvendelser til Quisling om at skrive i DNSAP's publikationer havde således været forgæves.²²⁾ En anstødssten i det norsk-danske nazi-samarbejde var Grønlandssagen, hvor begge de stærkt nationale partier stod på retten til Grønland. Først i nov. 1939 fandt de tre nordiske naziledere sammen til en såkaldt „Nordisk Appel“ i København, i hvilken forbindelse der også blev talt om at oprette et fælles kontaktorgan. Forud havde Quisling og en repræsentant for de svenske nazister samme sommer for første gang talt ved DNSAP's landsstævne i Kolding.²³⁾ Forbrødringen var på vej, lige som verdenskrigen udbrød, og alle planer blev skrinlagt.

DNSAP udviklede sig til 1940 stort set i sit eget rum. Partiet sugede ideer til sig fra Tyskland, men fik ingen direkte politisk og organisatorisk hjælp derfra – med en enkelt undtagelse. Fra efteråret 1939 opnåede partiet tysk støtte til udgivelsen af det økonomisk betrængte dagblad Fædrelandet, der var startet i januar samme år og ikke havde kunnet fortsætte uden subvention.²⁴⁾ I øvrigt stod partiet selv for udformningen af sin politik og propaganda.

Her skal DNSAP's variant af dansk nationalisme og nationale identifikation belyses nærmere, en nationalisme, der ikke kunne have samme indhold som for demokratiske partier som f.eks. Det konservative Folkeparti eller Socialdemokratiet. Hvor de demokratiske partier så folkestyrets og parlamentarismens fremvækst fra 1848 som et positivt fremskridt, var det for et autoritært parti som DNSAP et tegn på samfundets politiske og moralske forfald. Som konsekvens heraf søgte DNSAP længere tilbage i fortiden for at skaffe sig nationale forbilleder og legitimitet.

NORDISK APPEL

MANDAG ^{13/11} KL. 20⁰⁰;

KONCERTPALÆT

I forbindelse med de tre nordiske nazi-føreres møde i København i november 1939 blev der udsendt et program med denne forside: Tre vikingeskibe med sejlene udstyret med partisymbolerne

Det var i realiteten også en måde at imitere fascismen og nazismen på. Såvel i Mussolinis Italien som i Hitlers Tyskland blev der søgt til fortiden for at finde de store epoker i landenes historie frem. Historien blev brugt og sat i scene til brug i samtiden. Roms oldtidsminder kom i nye rammer omkring den nyanlagte Via Imperii, fra Kolosseum til Foro Italico, fra den antikke til den nutidige storhed. I Tyskland skød „ordensborge“ og kultpladser op ihukommende den stærke tyske middelalder, mens Hitler selv lod sig male i rustning og med lanse.²⁵⁾

National identifikation

For en politisk sekt med ringe tilslutning som DNSAP, der skulle agere i omgivelser præget af ligegyldighed, hån eller direkte kritik og afsky, alt efter tidsperioden og hvem omgivelserne bestod af, var det af afgørende betydning at kunne afvise kritikken på overbevisende måde inden for egne rækker og helst også tiltrække nye tilhængere. Som politisk sekt og „revolutionært“ parti, der ønskede magten, stod det generelt i modsætning til omgivelserne, „systemet“, og skulle udfylde sit politiske rum med egen jargon og politisk kultur. Partiet stod fra starten med det problem, at det havde importeret et politisk program fra Tyskland og først gradvist fik givet det et „dansk præg“. Lånene fra NSDAP var der så at sige før det danske, solidariteten med Det tredje Rige ligeledes, og DNSAPs selvstændige politiske bestræbelser kom 30'erne igennem langt hen til at bestå i at fylde noget „dansk“ på den tyske nazisme, man efterlignede. Det var ikke noget let politisk kunststykke og ville have voldt selv større politiske begavelser problemer.

Den dansk nationale bestræbelse synes at have været noget svagere i Cai Lembckes ledelsesperiode, hvad der blot kan skyldes partiets sparsomme midler, for så at tage et opsving fra 1933, da Frits Clausen var blevet partifører. Partipressen blev udbygget og hierarkiseret. Foruden ugebladet National-Socialisten for de brede tilhængerlag kom fra efteråret 1935 DNSAP's Månedsbreve til politisk skoling af tillidsfolkene på alle niveauer, og dertil føjede sig årspublikationen Jul i Norden for de inkarnerede medlemmer. National-Socialisten tog sig af dagspolitikken, mens mere principielle og ideologisk vigtige problemer blev nærmere behandlet i månedsbrevene og julehæftet. Herfra genbrugtes knæsatte opfattelser så i National-Socialisten og fra 1939 i avisen Fædrelandet.

Med udsendelsen af Jul i Norden årligt fra 1934 til og med 1944 havde partiet skabt det organ, der frem for noget andet slog på de danske strenge og kunne begrunde DNSAP's hele danske karakter. Før-

Kopi af Snoldelev-stenen på udstilling ved DNSAP's landsstævne i Grenå i 1937

ste årgang af *Jul i Norden* havde en gravhøj på omslaget og en lurblæser og en runesten med hagekors på første tekstsider. Hermed blev det danske karakteriseret; gravhøje, lur og runesten var noget de fleste umiddelbart opfattede som ærkedansk. For DNSAP var der den pointe, at en dansk runesten bar hagekorset. Læsere af partiets udgivelser skulle i de kommende år lære denne runesten nærmere at kende, for den blev afbildet og omtalt igen og igen. Den skulle føre sandhedsbevis for, at hagekorssymbolet også var dansk og ikke blot et lån fra NSDAP. Stenen

var den såkaldte Snoldelev-sten, fundet i 1760'erne. En kopi af Snoldelev-stenen blev vist på udstillingen „Det kommende Europa“ ved DNSAP's landsstævne i Grenå i juni 1937 under overskriften: „Hagekorset er dansk“.

DNSAP's anvendelse af *hagekorset* som symbol vakte fra starten de politiske modstanderes kritik. Kritikken blev skærpet, da NSDAP fik andel i magten i Tyskland i 1933 og indførte hagekorset som statsymbol. Nu betjente DNSAP sig af en fremmed magts symbol, hvilket på Christiansborg førte til overvejelser om at forbyde anvendelsen af hagekorsflag ved politiske møder og demonstrationer. Flere politimestre greb i årene efter 1933 ind, når DNSAP optrådte med hagekorsbannere. DNSAP forsvarede sig bl.a. med, at farverne i fanerne ikke var ens, og pegede – med rette – på, at der mellem andre nationale flag med kors også kun var farverne til forskel, f.eks. mellem det danske, finske og svenske flag. Planerne om forbud mod hagekorset blev opgivet i 1935. Til gengæld kom allerede i april 1933 et uniformsforbud,²⁶⁾ som DNSAP reagerede voldsomt imod og vedvarende omgik. Det er et spørgsmål, om ikke DNSAP havde været bedre tjent med et forbud mod at anvende hagekorsbannere. Broderpartierne i Norge og Sverige havde således deres „egne“ partisymboler. Hos Nasjonal Samling i Norge var det solkorset, også kaldet Olavskorset, der blev brugt ganske som Hagekorset (og blot var en anden udformning heraf). Til 1938 brugte de svenske nazister hagekorssymbolet, for derefter at skifte over til Vasaernes symbol for at distancere sig fra forbilledet NSDAP, hvilket vakte uro i partiet, men ikke tiltrak nye medlemmer.²⁷⁾ Frits Clausen drømte imidlertid ikke om at opgive Hagekorset, som „Nordens gamle stolte og smukke samlingsmærke“ (National-Socialisten 27.7.1935) på trods af identificeringen med NSDAP og den vedvarende kritik deraf. Dertil var beundringen for nazi-Tyskland for stor. I stedet førte det partiet ud i mange forsøg på at bortforklare eller forsvare imitationerne.²⁸⁾

Udnyttelsen af Snoldelev-stenen var kun en begyndelse. Danmarks oldtid kom i det hele taget til at nyde DNSAP's særlige interesse. I aug. 1938 publicerede National-Socialisten en artikel under overskriften „Mænd og grave“ ledsaget af et billede af en gravhøj med en stendysse. Artiklen manede til at passe på vore oldtidsminder og roste, at der endelig var kommet en lov til sikring heraf. Da loven var vedtaget 22. maj 1937,²⁹⁾ var der ingen aktuel baggrund for artiklen. Den understreger i stedet, at DNSAP var i gang med at mobilisere fortiden til eget formål. Og det blev fulgt op. I nov. 1938 bragte National-Socialisten under overskriften „Hagekorset er dansk!“ beretningen om „et sensatio-

nelt fund“ af hagekorstegn på oldtidsminder ved Østrup Bakke i Vendssyssel, og bladet fik angiveligt magister P.V. Glob til at fortælle om fundet af tre urner med hagekors indridset i bunden, før det selv konkluderede: „Her har vi et af beviserne på, at Hagekorset er et gammelt dansk tegn som vort folk i årtusinder har holdt helligt“.

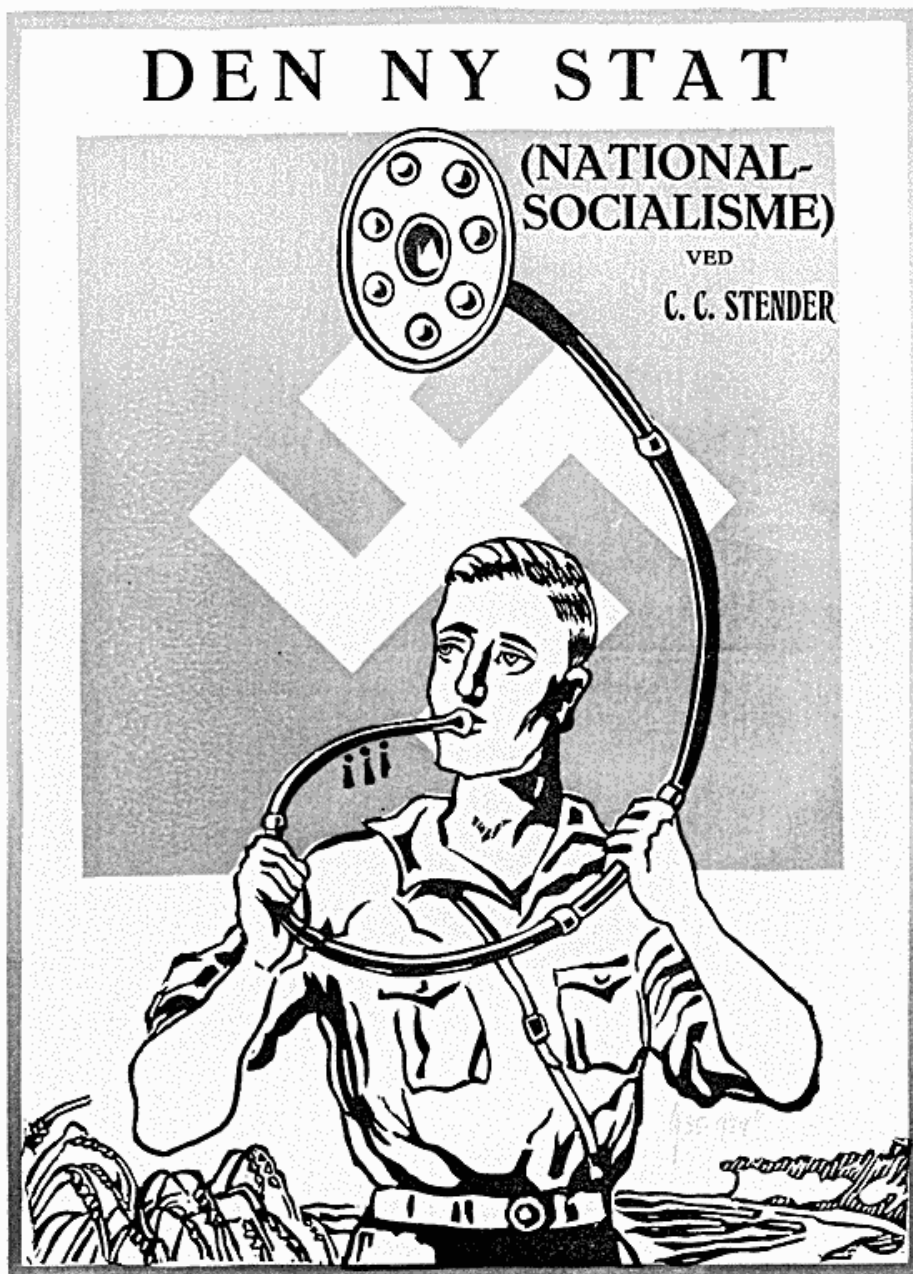
Hermed var der varmet op til den „videnskabelige“ begrundelse for brugen og udbredelsen af Hagekorset, som bibliotekar, dr. phil. Viggo Holstein-Rathlou fra Statsbiblioteket påtog sig at give partifællerne ved årets slutning. Med talrige henvisninger og illustrationer redegjorde han i Jul i Norden 1938, s. 12–16 for dette internationale symbol, forstået sådan, „at det ikke er en smule mindre nordisk end tysk. Nej, hagekorset er et arisk symbol“, og derfor kunne det bruges af et dansk parti, der var med i en fælles arisk politisk stræben.³⁰⁾

Brugen af den opstrakte højre arm til *førerhilsen* havde hos Nasjonal Samling i Norge i 1934 vakt nogen misfornøjelse. Man følte det unaturligt og unorsk. Det frastødte de tvivlende og var pinligt for de usikre. Tilsvarende virkede førerhilsenens anvendelse i Danmark. Frits Clausens korpus gjorde ikke helhedsindtrykket bedre, når han stod med oprakt arm. Men både Nasjonal Samling og DNSAP holdt fast ved denne symbolbrug, som var overtaget fra NSDAP. Ingen af partierne brugte den oplagte begrundelse, at de dermed markerede sig som en del af et internationalt nazistisk fællesskab. Tværtimod. I Norge hed det, at det var en gammel norsk hilsen, som blev brugt i landet i tidligere tider, bl.a. af Olav den Hellige og hans mænd. „Beviset“ var norske kunstneres illustrationer til Snorre Sturlasons værk!³¹⁾ DNSAP måtte også forsvare brugen af „førerhilsenen“. Der blev slået på, at det var en gammel „nordisk hilsen“, og da angrebene efter den tyske besættelse tog kraftigt til, tog partiet stærkt til genmæle mod dette store „agitationsnummer for alle modstandere af en aktiv nationalisme“. I dec. 1941 udviklede en anonym skribent i DNSAP's Månedsbreve udførligt, hvordan det forholdt sig med „den gamle nordiske hilsen“. Den kunne angiveligt med helleristningers hjælp dokumenteres tilbage til bronzalderen, derfra over billedvævet stof fra Osebergfundet o. år 800 og med kunstnere som Lorentz Frølich og Otto Bache helt frem til forrige århundrede som „den eneste naturlige“ hilsemåde for „oprejste frie mænd og kvinder“. „Orientalere kaster sig næsegrus til jorden og kysser støvet“. „Vi er aldrig tidligere faldet på den tanke at vi her stod overfor en udenlandsk, en unordisk fremmed hilsemåde“. Allerede de ledsagende illustrationer modsagde dog tekstens ord. Der blev hilst med en løftet højre arm med åben hånd, men det var ikke den strakte oprakte arm,

som blev anvendt af nazisterne.³²) De ynkelige forsvar og forsøg på at bortforklare plagiatet af NSDAP, viser tydeligt, hvor hårdt DNSAP var presset med hensyn til national legitimitet.

DNSAP nøjedes ikke med at forsvare sine politiske efterligninger, men søgte aktivt at få styrket sit danske image. Her blev igen den nordiske oldtid taget til hjælp og i mere begrænset omfang andre perioder af dansk historie. I *National-Socialisten* hedder det 5. sept. 1935, at Jelling-stenene er „portsider ved indgangen til Danmarks historie“. „Der findes et sunket Danmark. Skatte af kunst, af digtning, af toner, af tanker dækket af et lag af jødisk bastardkultur“. I de følgende år søgte DNSAP at finde „et sunket Danmark“ frem. Avisen *Fædrelandet* blev et fremtrædende element heri. I dets programartikel i første nummer den 9. jan. 1939 skrives bl.a. om det til avisen valgte navn: „Navnet samler sig om kæmpehøjens billede, om vartegnet for den jord, hvori folkets ældste skatte og minder, – ætteguld og ættens bene – hviler, slægtsmærket på den jord, hvorfra der efter de gamle sagn lød nødråb, når slægtens eje og slægtens tro blev forrådt“.

Lurer, gravhøje og runesten var kommet ind i partiets faste symbolkreds senest i 1934³³), og i 1937 fik partiforlaget i Bovrup fire lurblæsere som symbol. I sommeren 1934 holdt DNSAP det første af sine landsstævner i Åbenrå. Landsstævnet var partiets bud på en efterligning af NSDAPs årlige partidage i Nürnberg. Som dette skulle det afholdes på „historiske steder“, hvilket stævnets hovedtaler – partiføreren – hverken ved det første eller de følgende års stævner undlod at kaste sig ud i historiske betragtninger over. Endnu 1935–36 var stævnerne – i henholdsvis Fredericia og Roskilde – en begrænset affære med fancindvielse, march gennem byen og SA-opvisning, men i 1937 ved det 4. landsstævne i Grenå slog det „dansk nationale“ mere igennem. Da vendte de national-socialistiske kvinder „tilbage“ til „slægtens smukke folkedragter“. Det slog an, så endnu flere kvinder ved landsstævnet i Slagelse i 1938 mødte op „i disse smukke og farverige dragter, der viser, at danske kvinder atter kan frigøre sig for de dragter, der er bestemt af internationale modeherrer“, som det blev formuleret i landsstævneprogrammet for mødet på Koldinghus i 1939. Her hedder det videre: „Også i år vil der komme mange nationalsocialistiske kvinder til landsstævnet i danske dragter, enten hjemstavnens smukke folkedragt eller dog i dragter, der nok er tilpasset tiden, men dog kopieret efter hjemstavnens smukke dragter, som danske kvinder engang selv skabte dem – uden påvirkning af ‘de fremmede’“.³⁴) Hermed var DNSAP langt fremme med en historisk iscenesættelse af sine møder, som der anes de første spor af allerede

Forside til C. C. Stenders pjeces 'Den nye Stat', 1934, udg. af DNSAP-Sjælland. Et af de første karakteristiske eksempler på DNSAP's sammenkædning af fortid og nutid, historie og politik

Frits Clausen på talerstolen i Forum den 17. november 1940. Der er iscenesat et masseoptrin, og blandt rekvisitterne var både lurer, lurblæsere, kandelabre og stålhelme (Billedsamlingen)

ved det foregående stævne i Slagelse.³⁵⁾ Ikke nok med at Koldinghus udgjorde en historisk ramme i sig selv, hvilket partiet gjorde et stort nummer ud af.³⁶⁾ Historien skulle indgå og være en synlig del af DNSAP's nationale manifestation.

Landsstævnet på Koldinghus i juni 1939 var det første nazistmøde, hvor kopier af oldtidens broncelurer spillede en fremtrædende rolle. Der var forud blandt tilhængerne varmet op til lurernes præsentation gennem et par artikler i *National-Socialisten* måneden før. Her blev det annonceret, hvilken begivenhed der ventede tilhørerne ved det kommende stævne.³⁷⁾ Lurfanfaren indledte selve mødet i slotsgården hen på den sommerdag, hvor bl.a. Quisling og Frits Clausen skulle tale, og mødet blev afsluttet med en „Kantate for lurer, trompeter, orkester og blandet kor (bygget over Carl Nielsens melodi til: „Som en rejselysten flåde ...“) og en fællessang („Kongernes konge“) med lurakkompagnement.

I stævneprogrammet fik lurromantikken en selvstændig plads under overskriften „Lurernes kaldende toner fra Koldinghus“, og det blev som

i de foregående omtalte artikler i National-Socialisten kundgjort, at partiets lurblæsere havde dokumenteret, „at vore forfædre også på musikens område, som på mange andre områder, var kulturskabende, som kun få folk har været det. Ikke jøder og orientalere har skabt musikken, men vore forfædre ...“.³⁸⁾ Hvordan det har lydt og om det blev en „betagende oplevelse“, både „videnskabeligt og historisk“, som det blev lovet, får stå hen. National-Socialistens store reportager og begejstring er intet belæg herfor,³⁹⁾ men i hvert fald var anvendelsen af lurerne som fysiske genstande og musikinstrumenter en ide, man ikke igen gav slip på.

Lurer og lurblæsere i fuld uniform med skrårem, spidsbukser og langskafte støvler kom i de følgende år lige til 1945 til at udgøre en del af partiets standardrekvitter.⁴⁰⁾ Lurer og lurblæsere havde således en fremtrædende plads ved DNSAP's „nationale minde-appel“ for de 13 faldne soldater 9. april i Forum i København den 17. nov. 1940, og ved det påfølgende „mindetog“ til „Den lille hornblæser“. Det var på den dag, hvor Frits Clausen forgæves havde håbet på det endelige opgør med regeringen og „systempartierne“, d.v.s. at besættelsesmagten skulle overlade ham regeringsmagten. Kort før kl. 14 ankom Frits Clausen til Forum. Fædrelandet rapporterede: „Partiføreren med stab skrider rank og myndig ned gennem salen, ledsaget af 13 standarter. Standartbærerne tager plads forrest på tribunen. Foran dem blaffer 13 kandelabre, ved hver kandelabers fod ligger et slidt tornyster, en bulet stålhjelm og et brudt gevær“. „Fra lurerne lyder de gamle manende toner ...“. „Flammende offerskåle flankerer talerstolen“. Under de påfølgende taler, sidst af Frits Clausen selv, flankerede også lurblæsere taleren, som det fremgår af fotografier fra begivenheden.

Frits Clausens tale havde vikingetiden som motiv. Magtovertagelsen kunne derimod ikke proklameres. Under det efterfølgende mindetog gik et SA-orkester forrest, fulgt af fire trompeterer og kransbærere. Derefter kom lurblæsere foran Frits Clausen og hans stab. Derpå fulgte kransenedlægningen ved „Den lille Hornblæser“. „Også her indledes med lurblæsning, efter at der er formeret fylkning. Lurernes toner gjalder ud over Rådhuspladsen, og nu taler kaptajnsløjtnant Martinsen om tiden, hvor de gode græd, og de onde lo“. Således beskrev Fædrelandet dagen derpå den ilde anbragte nationale provokation.⁴¹⁾ Frits Clausen havde til sin fødselsdag i nov. 1939 fået foræret to nye lurer af partiet. Disse blev rimeligvis benyttet i Forum. Lurer fandtes senere ophængt i mødesalen i partiets stabskontor i Rosenvængets Allé i København, og efterårets store kampagne 1940 for at bringe regeringen til fald blev ført

bl.a. under sloganet: *Nu gjalder luren*. Kampagneplakaterne havde vikingeskibe for fulde sejl som motiv, foruden Frits Clausens portræt. Kampagnen var „nationalt“ anlagt. Plakaterne var således uden hagekors, da „det gamle nordiske symbol“ trods alt kunnet have svækket det nationale præg over for den brede offentlighed, man forsøgte at få i tale.⁴²⁾

DNSAP's hensigt med luranvendelsen kommer for dagen i flere sammenhænge. Til verdensudstillingen i New York i 1939 havde Nationalmuseet udlånt et par danske lurer. Under et besøg på udstillingen fik den kendte sorte jazzmusiker Tommy Dorsey lov til at blæse i en af dem. DNSAP's reaktion var karakteristisk: „Negerjazz på lur“ var „en vanhelligelse af en af den *danske nations allerhelligste symboler*“ (fremhævet her).⁴³⁾ I partiets månedsbrev i juli 1941 (nr. 4, s. 92) proklamerede SA-musikinspektør Poul Schwennesen igen, at harmoniens kunst skyldes vore forfædre først af alle og „ikke som hidtil antaget orientalske kulturfolk (jøder?)“ – parentes og spørgsmålstegn er Schwennesens. Endvidere oplystes det, at DNSAP havde ladet fremstille to par nøjagtige lurkopier efter det største samlede lurfund, nemlig fundet i Brudevælde mose i Nordsjælland i 1797. Partiet ville i samarbejde med Nationalmuseet udforske lurerne som musikinstrumenter. „Det er intet mindre end en ærefuld opgave DNSAP har sat sig, og lurerne vil vække folk til forståelse af den forbindende linie, der må og skal være mellem et folks fortid og nutid. Den danske nationale socialisme vækker således den danske stolthed til live ved at sammenligne nutids slaphed og afmagt med fortids dåd og handlekraft og fører bevis for, at DNSAP er fremtidens parti med respekt for fortidens minder“.

„Samarbejdet“ med Nationalmuseet var kommet i stand efter en henvendelse i aug. 1938 fra Søren Telling (af fag bl.a. trompeter), der bad om at måtte studere og senere blæse på lurerne ud fra musikvidenskabelige interesser. Han fik på det grundlag en foreløbig tilladelse i okt., men først i jan. 1939 foreligger der en egentlig aftale, hvoraf det bl.a. fremgår, at der kun måtte blæses på de to lurer, som tidligere havde været brugt, bl.a. ved indvielsen af Nationalmuseets store nybyggeri i 1938. Rimeligvis er det denne begivenhed, der gav DNSAP ideen til i det hele taget selv at forsøge sig med lurblæsning. Imidlertid rejste Søren Telling til Tyskland for at tiltræde en stilling som museumsassistent i Kiel,⁴⁴⁾ og det var derfor Poul Schwennesen, der i april 1939 rapporterede til museet om resultatet af lurblæsningsforsøgene. Forsøgene har altså fundet sted i forårs månederne 1939. De blev overvåget af en af museets konservatorer, Knud Thorvildsen, der fattede mistanke til dette „videnskabelige“ projekt, da han dels vidste, at Søren Telling

Lurblæsere i fuld uniform som de blev præsenteret i 'Jul i Norden' 1941

var aktiv nazist, dels at der så godt som hver gang mødte nye folk, når der skulle blæses på lurerne. Heraf drog Thorvildsen den logiske slutning, at det ikke drejede sig om videnskabelige forsøg, men om oplæring af nazister til lurblæsning. Denne slutning kan kun bekræftes her.

DNSAP fik via Søren Telling under påskud af et videnskabeligt formål Nationalmuseet til at lægge lurer og rum til træningen af de lurblæsere, der skulle optræde ved landsstævnet i Kolding i juni 1939. Det er ikke muligt at dokumentere, at Nationalmuseet efter landsstævnet skulle

have ladet lurblæsningsforsøgene fortsætte eller på anden måde fortsat det „samarbejde“, som var begyndt under et falsk påskud. Når Poul Schwennesen i juli 1941 påstod, at samarbejdet var i gang og havde været det i de sidste to år, men at forsøgene endnu ikke var afsluttede, kan det allerede afvises med henvisning til, at lurerne var nogle af de første genstande, der blev evakueret dels efter verdenskrigens udbrud i sept. 1939, dels efter 9. april 1940. De var derfor slet ikke tilgængelige til videreførelse af forsøgene.⁴⁵⁾

Der må have været godt gang i lurkopieringen omkring årsskiftet 1940/41, for Fædrelandet kunne den 22. dec. 1940 meddele, at Frits Clausen samme dag havde foræret SS-rigsfører Heinrich Himmler fire danske lurer sammen med „et pragtværk“ om lurernes historie. Værket var ifølge avisen kun fremstillet i dette ene eksemplar. „Skønnere bogarbejde er aldrig set. Pragtværket er indbundet i dansk bøgetræsbark, mens der som rygbind er anvendt bøgetræsskind. På værkets for- og bagside er der støbt i bronze en lur og et sværd. Der er anvendt dansk papir og mellem hvert blad er der indlagt pergamentspapir fremstillet af dansk dyreskind. Guldkriften, der er anvendt, er 18 karat“. Indholdet svarede til indbindingen, idet det bestod af en hilsen fra Frits Clausen og „et stort og pompøst digt, skrevet af Laurits Skov“, der skildrede lurernes historie.⁴⁶⁾

Gaven viser, at DNSAP var vidende om Himmlers indgående interesse for den nordisk-germanske oldtid, hvilket tillige fremgår af den medsendte hilsen fra DNSAP til ham, hvor det bl.a. hedder, at han „måske mere end nogen anden, altid har interesseret sig for disse tanker“ om den „oprindelige fællesgermanske livsform“ og „foreningen af de blodbeslægtede germanske folk i et samvirke“. Himmlers besættelse af „germanertro“, hans fører- og ordenskult, hans brug af germanske symboler, der bl.a. førte til obligatorisk undervisning af SS'ere i runeskrift, søgte DNSAP med gaven at spille op til.⁴⁷⁾ Efter det mislykkede stormløb mod regeringen i efteråret 1940 og deraf følgende prestigetab, søgte DNSAP-ledelsen nu at skaffe sig ny goodwill hos en af nazi-styrets mægtigste mænd.

Det er nærliggende at antage, at den tyske interesse for nordisk oldtid, som kom til udtryk på en række områder, således gennem SS-organisationen „Ahnenerbe“, der foretog historiske og arkæologiske undersøgelser af den nordisk-germanske fortid, bl.a. med Hedeby-udgravningerne,⁴⁸⁾ er blevet DNSAP bekendt i anden halvdel af 30'erne, og at det – i lighed med opsøgningen af dansk nationale identifikationspunkter – har ansporet til at gøre mere omfattende brug af nordisk oldtid. Ja,

rimeligvis er Himmlers og SS's interesse for nordisk oldtid en stærkt medvirkende grund til, at at det blev den periode af dansk historie, som DNSAP fokuserede mest på. Oldtiden rummede både stærkt ladede nationale identitetssymboler som gravhøje, guldhorn, solvogn, lur, vikingeskibe og passende – historisk uforpligtende – forbilleder til et nazistisk mandsideal og den magtudfoldelse, som efter nazistisk standard skulle til for at give en storhedstid i en nations historie.

*'Vikingerne sande efterkommere'*⁴⁹⁾

Indtil den tyske besættelse i april 1940 var DNSAP et betydningsløst miniparti uden parlamentarisk indflydelse eller udsigt til at få det. Med besættelsen kunne DNSAP håbe, at tyskerne ville overlade partiet regeringsmagten, som det var sket for NS i Norge. DNSAP kom i den dobbeltrolle at skulle søge at opretholde både legitimiteten som dansk nationalt parti og vise sig så duelig for tyskerne, at partiet blev fundet værdigt til et lederskab. Der blev med den nye situation føjet endnu et dilemma til partiets samling af disse. DNSAP valgte i første række at tækkes besættelsesmagten i håb om lederskabet og først derefter at pynte på partiets magtbestrebelse og samarbejde med besættelsesmagten ved i endnu højere grad end før 9. april at påhæfte sig nationale attributter. Mødet i Forum og mindeappellen ved „Den lille Hornblæser“ i nov. 1940 angiver hvordan. Her skal kun tilføjes, at Laurits Skov til samme lejlighed skrev digtet „De af 9. april“, hvori han dyrker de faldne soldater den 9. april som nationale helte, der med deres krigsindsats og døds del bragte det offer, der reddede Danmark fra vanære („den skæmmende plet“), dels realiserede det nordisk-germanske mandsideal („som Danner bør dø“).⁵⁰⁾ De skyldige i heltens død var ikke besættelsesmagten, som end ikke er nævnt – den samtidige virkelighed kunne det være så pinefuldt eller problematisk at forholde sig til, at usamtidighed, d.v.s. historisering blev (i dette som andre tilfælde) en løsning. I stedet var den skyldige det system, som havde gjort den 9. april nødvendig. Med systemets manglende værnevillje havde vore blodsbeslægtede frænder mod syd påtaget sig denne opgave, som danske selv stolt havde kunnet løfte i fortiden.

Mens DNSAP's bestræbelser på at holde på den dansk-nationale legitimitet før april 1940 stort set var blevet ignoreret af det omgivende samfund, kom det i månederne og årene derefter ud i en egentlig dansk-national kappelstrid med de store partier og grupper, der stod bag den nationale samlingsregering under Thorvald Stauning. Mens Frits Clau-

Hverveplakat for deltagelse i tysk krigstjeneste på Østfronten. Vikingen med skjold overlapper frontsoldaten med maskinpistol. Begge forsvarer de Danmark mod faren fra øst

sen fik tegnet plakater med vikingeskibe m.m. til DNSAP, gennemførte en propagandaoffensiv for at få større „nationale kredse“ i tale og sendte lurkopier til Himmler, gik hundredetusinder af danskere algang og sang alsang; bogproduktionen blev lagt om efter nationale temaer; bl.a. Inge-mann kunne genudkomme i forkortede udgaver; oldtiden fik stærk interesse og blev formidlet gennem film, bøger og ugeblade; Nationalmuseets besøgstal gik kraftigt i vejret.⁵¹⁾ Efterhånden var der i vide kredse vakt et krav om tydeligt at vise dansk identitet og dansk nationalt sindelag. Kravet var på dagsordenen i offentligheden, hvad enten DNSAP brød sig om det eller ej.⁵²⁾

For at vise tyskerne sin beredvillighed stod DNSAP fra sommeren 1940 bag hvervekampagnerne til fordel for SS-regiment „Wiking“, hvorunder SS-Standarte „Nordland“ udelukkende var beregnet for nordboere og „Volksdeutsche“. Hvervningerne foregik bag mere eller mindre lukkede døre indtil juni 1941 og det tyske angreb på Sovjetunionen. Da blev der oprettet et selvstændigt „Frikorps Danmark“ til indsats mod bolsjevismen på Østfronten. Hvervekampagnerne blev nu fuldt offentlige og gav DNSAP et umiddelbart mål for sin aktivitet og udløste al den helteromantik, som „et korstog mod bolsjevismen“ kunne indebære. Hvervningen til krigstjeneste i besættelsesmagtens hær og i besættelsesmagtens uniformer i en krig mellem besættelsesmagten og et tredje land stillede imidlertid DNSAP på en meget vanskelig opgave. Den blev løst gennem et koncept, der havde vikingekrigeren og SS-soldaten som overlappende idealfigurer. Hvem der havde fået ideen til dette koncept, kan ikke afgøres. Sikkert var det slet ikke en enkelt person, men noget der pr. automatik voksede ud af de foregående års „forhistoriske“ iscenesættelse af politikken – senest efterårets store propagandakampagne. Det ville være logisk nok, og så var den historiske parallellisering af hvervningen en måde at søge væk fra det aktuelle dilemma omkring krigstjeneste for besættelsesmagten. Da konceptet havde fænget, blev alle partiets kreative kræfter til gengæld også sat ind på at realisere det. Lige fra partiets rimsmede og skjalde Laurits Skov og Viggo Holstein-Rathlou til tegnere, typografer, arkitekter og ikke mindst handlingens mænd som officeren C. F. Schalburg.

For det første drejede det sig nu om, at DNSAP overhovedet viste sin eksistensberettigelse og genvandt prestige overfor besættelsesmagten efter det forgæves stormløb mod regeringen i efteråret, for det andet at hvervningen var til en „selvstændig dansk“ enhed under Waffen SS. „Frikorps Danmark“ var for danske frivillige, ledet af danske officerer under Dannebrog og ikke hagekorsbanneret, da korpset skulle give ind-

tryk af at være upolitisk.⁵³⁾ Endelig betød det tyske angreb på Sovjetunionen i juni 1941, at hvervningen kunne gennemføres på det grundlag, som havde manglet året før: som et korstog mod den kommunistiske trussel fra øst. Det var mere end noget andet dette sidste, der gav DNSAP's hvervning en retning og et mål. Tillige udløste det en hidtil uset kreativitet for at give hvervningen berettigelse og national legitimitet overfor befolkningen.

Vikingetiden kom atter i centrum som en periode af Danmarks historie, hvor danskerne både havde udvist dåd og handlekraft og skaffet rum til den nordisk-germanske folkestamme og forsvaret sig mod slaviske stammer fra øst. For DNSAP var det vigtigt at understrege, at vi er af samme blod som tyskerne, af samme folkestamme.⁵⁴⁾ Blodslægtsskabet underbyggede kun, at det drejede sig om en fælles kamp mod en fælles fjende fra øst. Som danerne havde værget sig i vikingetiden skulle de nu påny drage ud mod den samme fjende i kommunismens skikkelse. Kaptajn Schalburg skrev i den ånd i DNSAP's Månedsbreve i maj 1941 under overskriften „Nordboer under Sejrsrunerne“, og National-Socialistens anonyme skribent „Viking“ udfoldede i artiklen „Det 20. århundredes vikingetog går mod øst“ parallellen til det yderste med formuleringer som „Panservognene har afløst snekkerne med dragehovedet i stavnen“ (31. aug. 1941). Der blev trukket kraftigt på folkeskolens historieundervisning fra de første skoleår,⁵⁵⁾ og plakater med vikinger, glimt fra nordisk mytologi, lurtoner og historiske skjaldesange understøttede bestræbelserne.

I partikredse udbredte man sig om vikingemenneskets særlige karaktertræk, træk der svarede ganske godt til det nazistiske ideal: Troskab mod høvdingen, mod, handlekraft, storhed, offervilje og en egen utvungen djærvhed. Forfatteren Th. Knudsen havde i 1940 fået udgivet bogen „Vikingemennesket. En beretning om viljens stordåd“ på C.A. Reitzels forlag, der gav udtryk for disse karakteregenskaber og som blev meget velvilligt modtaget i den nazistiske presse som „en aktuel bog“; dog var den ikke let og populær.⁵⁶⁾ Heri var tankegods med klar nazistisk tendens til at mobilisere de tvivlende: „Jeg behøver sagtens ikke at tilføje, at dette nordiske høvdingesyn var så fjernt som kun tænkeligt fra al moderne demokratisk tankegang. Vikingetidens nordboer anerkendte kun lig-

På modstående side: „Aarets bedste Julegave 1940“! Reklame for pjece af Frits Clausen bragt i 'Jul i Norden' 1940. Et vikingeskib er stævnet helt op til stranden, i land bæres på et skjold et lille nøgent barn, kong Skjold, stamfader til skjoldungerne, Danmarks fremtidshåb for sin tid, som DNSAP ville være det i 1940

Aarets bedste Julegave -

D. N. S. A. P.s FORLAG, BOVRUP

Kr. 2,50

Faas i Boghandelen, i D. N. S. A. P.s Depoter samt paa Forlaget, Bovrup.

hed mellem lige fribårne mænd. I det Norden, hvorfra vikingetogene gik ud, bestod naturligvis også denne form for lighed. Men iøvrigt hvilede hverdagssamfundene hjemme i Norden på den naturlige ulighed, der opstår, hvor de byder, der har evner dertil, og de lyder, som ikke evner mere ...“(s. 25), og nok så vigtigt: „Det er således af den største betydning for fremtiden, at det nationalsocialistiske Tyskland hævder et nyt syn på vikingetogenes værd ... nemlig, at det er Norden, der på ganske afgørende punkter har været den ydende part, den værdiskabende faktor i Europas politiske og kulturelle historie fra år 800 til tusindåret ... , at Nordens vældige angreb på vesterlandene så langt fra at være barbariske plyndringstogter må opfattes som et fuldt berettiget *forsvar* fra Nordens side“(s. 69, fremhævet i original). Med den håndsrækning fra Th. Knudsen var formuleret tanker, som DNSAP direkte byggede videre på, såvel ved hvervningen som andre lejligheder.

Hvervningen blev set med nazisternes øjne en succes. Det antal frivillige, man havde sat som mål, blev nået og endda mere til.⁵⁷⁾ Forklaringerne herpå er flere. Der var en grundlæggende antikommunistisk indstilling i befolkningen, som var blevet yderligere bekræftet af det sovjetiske angreb på Finland i 1939. Spinkle udenlandske undersøgelser kan imidlertid ikke bekræfte, at den antibolsjevikiske effekt var udslagsgivende for de grupper fra besatte lande, som meldte sig til SS. Andre har set det som chancen til at komme ud i verden, eventyrlyst, måske blandet med beundring for den tyske hær og dens sejre, noget man gerne selv ville have del i, ikke mindst den dermed forbundne prestige. Den nazistiske indstilling og troen på det ny Europa var udslagsgivende for en del, der udgjorde kernen blandt de hvervede, men næppe flertallet.⁵⁸⁾

Hvor stor betydning lurtoner, runer, vikingeskibe, nordisk mytologi og vikingeparalleller i det hele taget har spillet for den unge mand, der tog beslutningen om at gå ind i Waffen SS, er svært at afgøre i dag. I de bøger af og om de østfrontfrivillige, der efter krigen er fremkommet, spiller nationalromantik og vikingeånd ingen rolle.⁵⁹⁾ Sikkert er derimod, at den nazistiske propaganda ville give indtryk af, at det havde betydning. I de samlinger af breve fra frivillige som udkom i DNSAP's regi, mens slaget endnu stod på, dukker sætninger som disse op: „... et bevis på, at den danske viking endnu ikke er død“, „hævder danskens urgamle ry som søfarende nation“, „solkorset har vi i de gamle runer“. Eller hvad med den frontsoldat, der angiveligt sidder et sted på Østfronten efteråret 1941 og uden videre kender og kan citere Nestors krønike: „Det er historien, der gentager sig. 861 kom det samme folk til de svenske og danske vikinger og sagde, som Nestor beretter det i sin krøni-

Forsiden til „Dansk Daad på Østfronten. Bogen om Frikorps 'Danmark'“ 1943, hvori „danske læsere kan få et indtryk af, hvad Frikorps 'Danmark' måtte igennem i sin første kampperiode på alle tiders blodigste valplads“ (udgiveren Aage Nordahl Petersen i forordet)

ke: 'vort land er stort og rigt, men der er ingen orden i det, kom og hersk over os'. Og vikingerne kom." Udgiveren af den ene samling breve, Klaus Nielsen, tager direkte i sit forord i 1941 læseren ved hånden: „Disse breve viser en ungdom, der hurtigt rystede slapheden af sig og vedstod slægtskabet med den vikingeånd, der skabte Danmark som rige.“⁶⁰) Sagt på en anden måde: Brevene dokumenterer ingenting om de frivilliges mentalitet. De kan være direkte konstruerede til formålet, som eksemplet med Nestors krønike kunne tyde på, eller være så stærkt redigerede, at autenciteten er væk. På den anden side er det givet, at den nationale mobilisering ved hjælp af fortidens bedrifter overfor de frivillige ikke ophørte, når de havde meldt sig. Fra kurset for de første frivillige i sommeren 1940 er en beretning om kursus- og foredragsprogrammet tilgængelig.⁶¹) Heraf fremgår det, at oldtidshistorien havde en fremtrædende plads med foredrag om bl.a. „Bronzetiden“ og „Germanere og vikinger“. Tilsvarende rummede *Germansk Budstikke 1941-43* mængder af oldtids- og vikingetidsartikler. Budstikken blev udgivet af det tyske SS og var rettet til de frivillige frontkæmpere fra alle lande. Derfor udkom den på en række sprog. Videre er det sikkert, at DNSAP uanset de østfrontfrivilliges indstilling fastholdt oldtids- og vikingekonceptet til brug på hjemmefronten, som der i det følgende skal præsenteres eksempler på.

DNSAP's Månedsbreve ændrede typografi i april 1941, så dels forsiden og dels udvalgte artikler om de frivillige blev skrevet med 'runer' og slangeornamentik m.m. – indført for at bibringe det nationalhistoriske præg. Tilsvarende begyndte man i dagbladet „Fædrelandet“ og en række selvstændige tryksager at „genindsføre“ gamle danske månedsbetegnelser, glugmåned for januar, blidemåned for februar osv. Angiveligt skulle det påny bringe folkets liv i „mere intim tilknytning til naturen og årets vekslende virke“.⁶²)

De frivilliges afrejse til Tyskland den første gang, hvor det var mere officielt, foregik uden større iscenesættelse fra partiets side, dog var lurer og lurblæsere repræsenteret ved afskeden. Herfra blev de så efter en grundtræning indsat på østfronten i lighed med dem, der var kommet af sted i efteråret 1941. Dermed var det forbi med drømmerierne. Den barske frontoplevelse kostede mange døde og sårede, hvilket var umuligt at bortforklare for de pårørende og andre i Danmark. I stedet satte DNSAP for fuld udblæsning ind med en heroisering af de døde landsmænd og iscenesættelse af en hel døds kult videre ad det spor, som var betrådt med mindeappellen for de faldne 9. april, og hvis første store manifestation var mindeceremonien for frikorpsets leder, obersturm-

DNSAP, MAANEDSBREVE

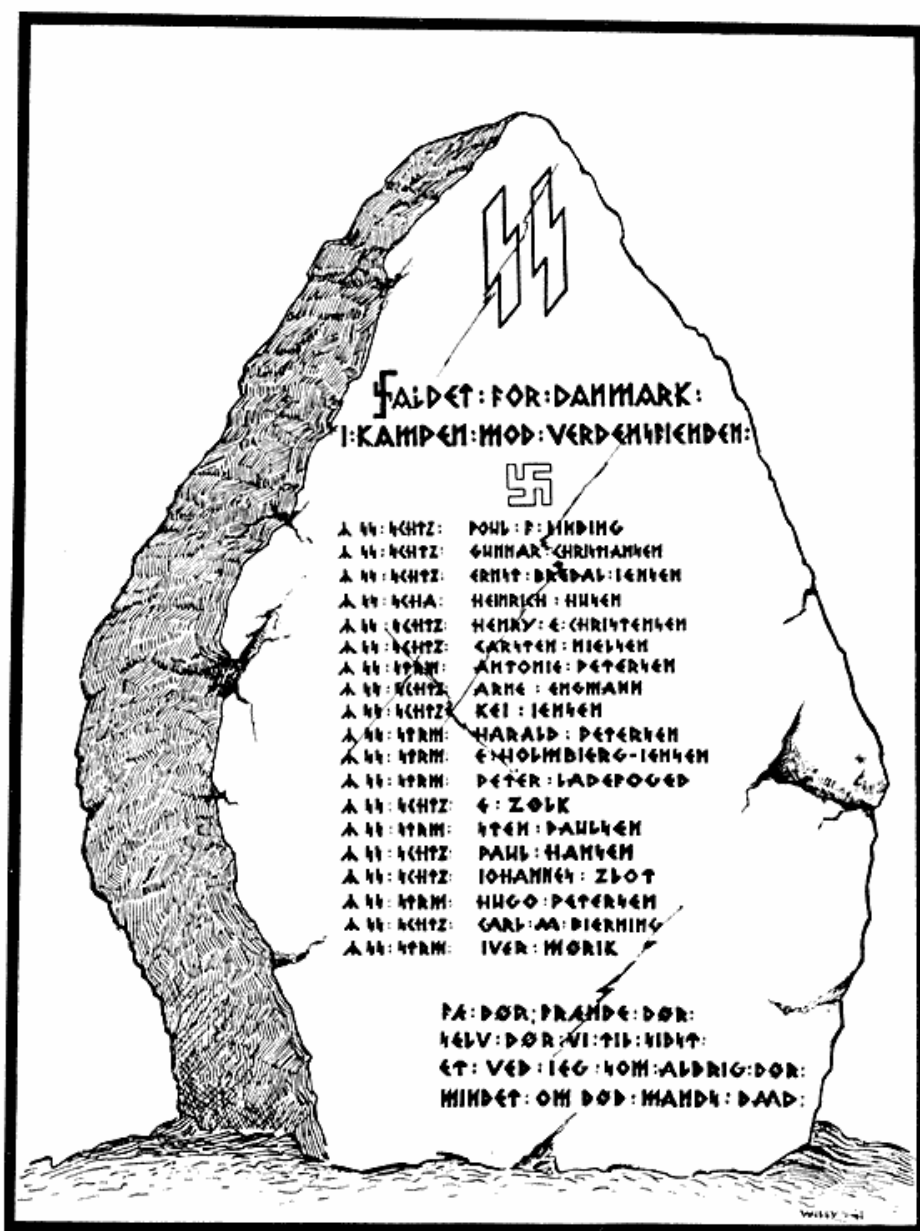

BIND: 6: NR: 1:

APRIL: 1941:

* VI: SØGER: UNDER: HÅGKORSETS: SYMBOL: AT: OPNÅA:
ET: VENSKABELIGT: SAMARBEJDE: MED: DE: ANDRE: NORDISK:
GERMANISKE: FOLK: TIL: HVILKE: VI: FØLER: OS: KNYTTET:
VED: BLODET: BAAND *

'DNSAP's Maanedsbreve' går over til „runeskrift“: Forsiden april 1941

Ved Redaktionens Slutning forelæa Meddelelse, at ovennævnte danske frivillige havde lidet Heltedøden i den germaniske Frihedskamp mod Bolshevismen

De faldt for Danmarks Ære!

Med runesten blev de første faldne på østfronten mindet i 'Jul i Norden' 1941

bannführer C. F. Schalburg, der blev dræbt på østfronten i begyndelsen af juni 1942. Ceremonien foregik med deltagelse af de ledende danske ministre i Odd-Fellow palæet, der var overdådigt blomstersmykket, og her oplæstes bl.a. Laurits Skovs mindedig over Schalburg, hvis sidste linier er:

Ton, I lurer, langs eng og dal -
- Mand er faldet for Danmarks ære!
Han, en vogter af rigets gral,
fulgte slægtens lovpriste lære:
- Mand er faldet for Danmarks ære.⁶³⁾

Hjemkommet på orlov i sept. 1942 blev frikorpsfolkene foruden befolkningens foragt mødt med bl.a. mytologiske paralleller af Frits Clausen: „Tyr er den kraft, der har ført os danske gennem larm og spil til kamp og sejr“ m.m. og Laurits Skovs „Minderune. Den danske dåds døde til minde“. Laurits Skov stod også for den digteriske „Hilsen til Frikorps 'Danmark'“, hvor der bl.a. skrives:

Om ord var nok, da var vi alle helte.
-men I gik tavse til den store strid!
Hver lænd, der bar germanens våben-bælte,
gav Nordens sæd grokraft for evig tid.
Frimodig greb I sværdet for at værne
den gyldne del af Danmarks folke-kærne.

og senere:

Den dåd, der trak hver pandes djærve furer,
blev født til sang af Danmarks gyldne lurer!

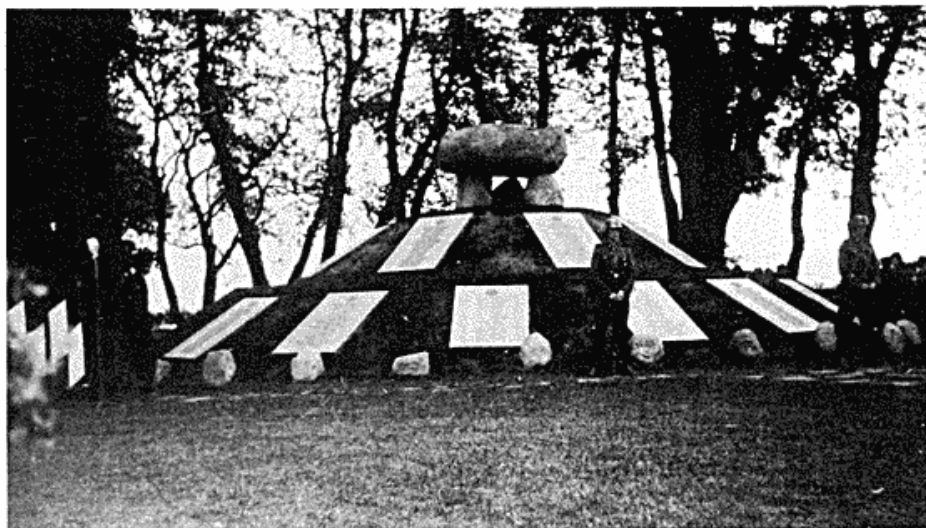
Det var ærefuldt at kæmpe og dø, hvad enten det var mod tyske tropper den 9. april eller mod bolsjevikerne mod øst. Retten til at kæmpe for Danmark ønskede DNSAP tilbage. Det var slaphed og manglende kamp- og offervilje, der havde ført til 9. april. Mens DNSAP var nødt til at ære de faldne fra 9. april for ikke at miste national legitimitet, krævede korstoget mod bolsjevismen fra 1941 en ny forklaring. Med brug af historiske paralleller blev truslen mod Danmark det centrale. Kampen mod øst var en eksistenskamp for Danmark, og dermed blev de faldne helte, mere end ofre for Danmarks ære. Det heroisk-historiske spor fandt især Frits Clausen, Laurits Skov og Viggo Holstein-Rathlou sig godt hjemme i. Mens partiføreren skrev og holdt historisk-mytologiske taler, digtede de to andre løs omkring de frivillige med kraftige oldhistoriske

paralleller.⁶⁴) Det skulle give national følelsesværdi og bortlede opmærksomheden fra den aktuelle situation.

Lyrikken har måske været spildt på de fleste, men DNSAP lod det ikke blive ved det. I partiets lejre og skoler dyrkedes oldtidens Danmark helt anderledes konkret. For kvinderne kunne det ske ved „soldans“, og da man i juni 1941 påtænkte at bygge kaserner i Danmark til „Frikorps Danmark“, var der blandt planlæggerne ideer fremme om at bygge dem i „vikingestil“. Det blev dog ikke til noget, og senere overtog man Høveltegård i stedet til brug for Schalburg-korpset. På gården blev 2. juni 1944 indviet et mindesmærke for de dræbte østfrontfrivillige: En gravhøj med en stendysse, på hvis sider var lagt marmorplader med navnene på de døde, skrevne med runer. „Vikingestilen“ fandt i stedet anvendelse i DNSAP's stabskontor i København, der havde udskårne træpaneler med vikingeskibsmotiver.⁶⁵) Mere kunne det ikke blive til for minipartiet med det store forbillede i det NSDAP, som med sin omfattende byggeaktivitet og monumentalarkitektur ville præge det ny Tyskland.

Nazistisk historieopfattelse

Den danske nazisme havde kun enkelte historikere i sine rækker. En af dem var cand. mag. Ejnar Vaaben, der i 1937 på tysk og det følgende år på dansk havde udgivet en lille Danmarkshistorie, der er et godt udtryk for, hvordan en dansk Hitlerlærling indførte racelæren som fremtrædende element i historien. Racestyrke og raceforringelse bliver brugt som historiske forklaringer, og folkenes grad af racerenhed blev diskuteret i alvor. Gamle sagn fra bl.a. Saxo genfortælles, men der bliver gjort opmærksom på, at det kun er sagn. På det punkt svigtede Vaabens historiske uddannelse ham ikke. Bogen er et enligt dansk forsøg på at skrive en nazistisk Danmarkshistorie. Derudover er bogen kun bemærkelsesværdig ved at have et anbefalende forord af den konservative historieprofessor Knud Fabricius, der bl.a. skrev: „... mange vil indrømme, at er end helhedssynet ensidigt, gælder det samme om det bekendte marxistiske, hvorefter den bedste patriot skal være den, der – formodentligt af ganske uselviske grunde – først pløjede landet op, og de vil spørge, om der ikke til syvende og sidst er mere historisk sandhed i de synspunkter, hvorudfra hr. Vaaben har bygget sit lille skrift op“. Trods denne blåstempling af en nazistisk udgave af den „historisk sandhed“ fra autoritativt faghistorisk hold⁶⁶) vandt Vaabens skrift ikke fremme i DNSAP. Problemet var, at Vaaben selv ville være fører og havde sit eget lille nazistparti, Danmarks nationalsocialistiske Parti (DAP).⁶⁷) Der kunne selvfølgelig

Mindesmærket for de østfrontfrivillige blev opsat ved Høveltegård i sommeren 1944 med den hensigt efterhånden at få alle de faldnes navne samlet her. Maj 1945 blev højen raseret og navnepladerne knust, hvorefter højen blev bortsprængt (Fot. i Museet for Danmarks Frihedskamp)

ikke være tale om, at DNSAP befattede sig med ham eller hans skrift. Dertil var de interne modsætninger blandt de danske nazister for store, og mellem Vaaben og Frits Clausen specielt.⁶⁸⁾

DNSAP havde så vidt vides kun en enkelt udøvende historiker blandt sine medlemmer. Det var Flemming Dahl, leder af Københavns stadsarkiv. Dahl var medlem af DNSAP's storråd, førerrådet, og landsleder for partiets afdeling for kultur, foruden at være rådgiver for Frits Clausens stedfortræder Theophilus Larsen. I foråret 1945 indtrådte han tillige i rådet for „National Studenter Aktion“. Han udnyttede imidlertid ikke sine historiske kvalifikationer i partiets tjeneste, så det satte sig identificerbare skriftlige spor i partiets publikationer og propaganda. Hans artikler i det nazistisk orienterede tidsskrift *Globus* har ikke karakter af partiagitation.⁶⁹⁾ Blandt arkæologerne synes fagfolkene at have været lige så tilbageholdende. Nok havde nazismen en fortaler i museumsinspektør ved Nationalmuseet, Mogens B. Mackeprang, der var medlem af det nazistiske „National Studenter Aktion“ fra starten og enkelte gange var bidragyder til foreningens tidsskrift *Akademisk Aktion*, men heller ikke han synes at have stillet sin faglige kunnen i partiets tjeneste.⁷⁰⁾ I det hele taget var akademikere med humanistisk baggrund en undtagelse i „National Studenter Aktion“, der var præget af

jurister, polit'ere, geografer, arkitekter m.m. Måske var det derfor, at Akademisk Aktion næsten var blottet for den anvendelse af dansk nationalsymbolik, som prægede et flertal af de andre nazipublikationer, hvis da ikke den form for symbolik blev regnet for spildt på akademiske kredse. Fraværet er i hvert fald iøjnefaldende.

På denne baggrund kom DNSAP's brug af oldtiden og historien helt eller overvejende til at ligge i politiske og historiske amatørers hænder. Blandt disse var landsretssagfører Knud Nordentoft den, der nåede længst med at skrive en nazistisk Danmarkshistorie. I DNSAP's Månedsbreve skrev han 1942-43 syv afsnit og nåede frem til den tidlige middelalder, før han holdt inde. Af de syv afsnit, var det om vikingetiden det mest omfattende. Nordentofts Danmarkshistorie var en ukritisk genfortælling af overleveringer og sagn fra Snorre Sturlason, Saxo og andre, mens arkæologien kun i begrænset omfang blev inddraget. Overbibliotekar Knud Hansen tog tråden op efter Nordentoft, men holdt sig i flere artikler til den populære vikingetid, hvor han så til gengæld indsatte racen som historisk drivkraft og drog håndfaste sammenligninger mellem vikingetogene og de nazistiske felttog; i begge tilfælde var „elitetropperne“ sat ind.⁷¹⁾

Amatørerne – de her nævnte først og fremmest og enkelte andre – var ringe dilettanter, der uanset de rige pengemidler, som tyskerne en overgang stillede til rådighed for propagandaen, kun kom meget dårligt fra det og under alle omstændigheder var oppe imod en så kraftig dansk national folkestrømning, at ikke nok så megen historisk eller arkæologisk ekspertise kunne have ændret derved. Det store flertal gennemskuede, at DNSAP kun smykkede sig med nationale symboler, flygtede til fortiden for at skabe sig national legitimitet og samtidig tjente andre interesser.

For alligevel at give et indtryk af den historieopfattelse, DNSAP repræsenterede og ønskede at fremme, vil jeg afslutningsvis ty til de spredte bemærkninger og artikler i partiets publikationer, som kan kaste nærmere lys derover.

Forholdet til moderne dansk historievidenskab var præget af samme kampholdning som til det øvrige „system“. Ifølge DNSAP var den herskende historieforskning unational og materialistisk, hvis ikke direkte radikal-marxistisk. Som Viggo Holstein-Rathlou formulerede det i National-Socialisten: „Danmarkshistorien ... har de forsøgt at omskrive, således at det hele blev til et spørgsmål om sildefiskeri i Øresund og studeopdræt i Jylland – den materialistiske historieskrivning – medens man glemte mænd som Absalon og Esbern Snare“ (2.4.38). De store mænd fra Danmarks fortid skulle tilbage i centrum, og kritikken af

Blandt kuriositeterne i DNSAP's bo: Dette skrin rigt udsmykket med oldtidssymboler, forrest guldhornene, på siden hagekors, på låget vikingeskib for fulde sejl, og indgraveret med både Frits Clausens og DNSAP's navne (Fot. i Museet for Danmarks Frihedskamp)

professor Erik Arups Danmarkshistorie 1-2 (1925-32) var slet skjult. Den linie blev fulgt op samme efterår af en anonym skribent, der udbredte sig om „Nationalsocialismen og den materialistiske historicopfattelse“, hvorfra det klart fremgår, at Arup og hans Danmarkshistorie er et af hovedmålene for kritikken, mens det mildest talt er mindre tydeligt, hvad der skal i stedet. Dog gives der så meget af et rids af Danmarkshistorien, at det bliver gjort klart, at 1807, da „England brutalt røvede vor flåde“ er det sværeste nederlag i de sidste par århundreder.⁷²⁾ Dermed sås bort fra tabet af Sønderjylland i 1864, ligesom modsætningsforholdet til Tyskland gennem tiden her – som andre i nazi-skrifter – kraftigt underspilledes. Artiklen slutter med det løfterige „Nu vil nordisk vikingånd atter vise sig“ (23.9. og 7.10.1938).

Da denne ånd lod vente på sig, benyttede partiet ventetiden til bl.a. at holde vagt over danske historikers udtalelser uden – klogeligt – i øvrigt at blande sig i den faglige debat, men da professor Aage Friis på den nordiske historikerkongres afholdt på Nationalmuseet i aug. 1939 benyttede lejligheden til at slå et slag for den fri og politisk uafhængige historievidenskab, d.v.s. „at luften sine private politiske bolsjeviksympatier“ og „nedrakke diktatormagternes historieskrivning og vilkår“, blev

det National-Socialisten for meget. Dermed besmittede Friis Nationalmuseet, ifølge bladets anonyme rapportør, og udtalelserne hørte ifølge ham mere hjemme på en international marxistkongres.⁷³⁾ Samme kongres blev genstand for yderligere opmærksomhed i artiklen „National revolution inden for historieforskningen“ (9.9.1939), hvor der blev længet hårdt ud efter såvel de danske historiske disputatser, som den udenlandske populære historieskrivning af Ernst Toller, Stefan Zweig, Emil Ludvig, Egon Friedell o.a. „Historien er hverken røverromantik, doktordisputats-petitesser eller en eller anden absurd kunstigt-formalistisk opskrevet „Historiens Filosofi“, men derimod kort og godt en stammes, et folks eller en races fortid intuitivt følt og forstået af arvtagerne alle som en, en som alle“. Videre: „Det nationalsocialistiske syn på historien er, at dens opgaver er at genkalde slægt-, stamme-, race- og hjemstavnsbevidstheden hos hver enkelt folkefælle“. Derfor fandt kun den islandske rigsarkivar Bardi Gudmundssons forelæsning om landnamstiden nåde for skribentens øjne, da rigsarkivaren påviste slægtskabet mellem østskandinaver og islændinge.

En længere artikel „Af Danmarks riges krønike“ i Jul i Norden 1940 modstillede nazistisk og moderne historieskrivning ud fra en lang række konkrete eksempler, der viser det ganske interessante, at de danske nazister ikke kunne affinde sig med, at Uffe, Skræp og Skjold blev decimeret til „kun“ at være sagnfigurer, men at nazismen ville have dem benyttet i en aktiv historieskrivning for folket. Trods en indrømmelse af, at skelnen mellem sandt og usandt gennem tiderne kan være „et såre nyttigt arbejde“, så har den videnskabelige historieforskning „slået selve livet i vor Danmarkshistorie ihjel“. Dermed blev hele den nazistiske bestræbelse også til en reaktion mod det moderne kildekritiske gennembrud i dansk historieforskning og ikke kun et opgør med Arups (og P. Munchs) radikale historieskrivning.⁷⁴⁾ Som Ove Larsen fra National Socialistisk Ungdom skrev i 1941 efter at have luftet sin vrede mod den radikale „objektive“ historie: „Vi giver drengene historien i dens oprindelige traditionelle danske form, som den var“...„Vi fortæller dem om de helte, vor nordiske stamme har fostret, og gengiver vore heroiske sagn uden bag efter at negligere dem til noget tågesnak, som kun tåber regner med“.⁷⁵⁾

DNSAP var i sin historieopfattelse reaktionær og antimodernistisk, ganske på linie med partiets indstilling til jazz, til moderne moder, abstrakt kunst, m.m.⁷⁶⁾ Partiet søgte tilbage til noget „oprindeligt“ og „traditionelt“ dansk og reagerede voldsomt mod forandringer på det kulturelle plan. Det udviklede sig dog ikke til en dyrkelse af bonden og det førkapitalistiske landbosamfund, som hos NSDAP eller danske trivi-

National Socialisten

Ugeblad for Nationalsocialismen i Danmark.

Nr. 23.

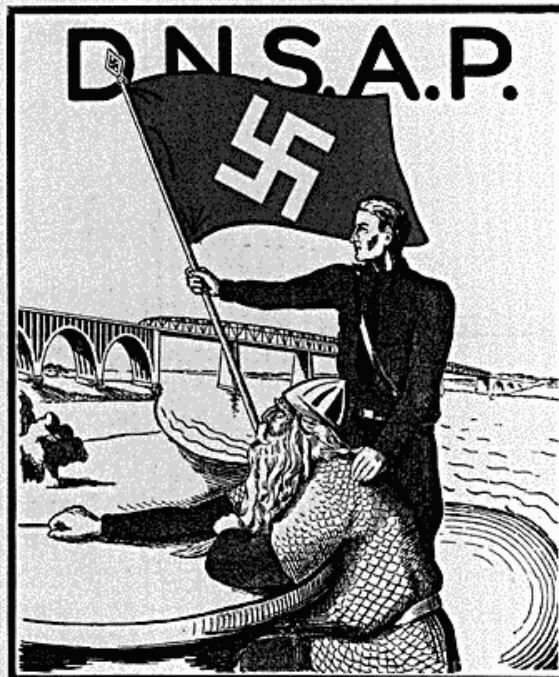
Abonnement 1,85 Kr. pr. Kvartal.

Lørdag den 8. Juni 1935.

Pris pr. Stk. 15 Øre.

5. Aarg.

LANDSTÆVNE!

Deftagelse af Landstævnet træder til at blive overvældende! De ledige af vore tapre Kamerater sønder og sporer for at kunne komme med. Ja, enkelte cykler her til bitt oppe fra Vestsjælland! Fra Nør og Fjers, fra Tilsind til Gudst, fra stejle Ode til Åve og Næstved, fra hele Danmark mødes der om en Deftagelse som aldrig før. De minde-ker Røstet i Jylland, Lolland, på Østlandet og i Sønderjylland. Ingen vil blive hjemme, alle vil med!

Hvad mon det er, der dræber saa snart?

Vi byder jo ikke på Døden, Tænk eller Gæst!

Nå, vi byder kun på et Stævne med gode Kamerater fra alle Egne af Landet. Ja, det er det, der dræber! Det er Kameratskabet, det vil, der slår ud i lys Luf. Folk om al lide mere at være ledere, Uafhængige, Arbejdsløse, som ingen har Brug for, men en Led i en stor fælles Bælt, der kræver den enkelte Kræfter, Kampvilje og Mod.

Lad os da den 16. Juni endnu engang præde den gamle Fæstnings Navn i gamle Danmarks Hænder! Lad os fra dette stærke geografiske Centrum uundværlig vore egne Frivillige og Styrke og Både Kraft på en Kæde, der tilknytter Modstandere, Næstede og Vækkende, at vor Ledelse til at tale med os Danmarks Fremtid, som kommende Slægtens Sikkerhed er uopnåelig, at vor Vilje til at gøre og gøre saa længe og så vidt som den, der beroliger Hørene fra os, Juni 1935.

Lad os den 16. Juni danne Grundlaget for det store, afgørende Udfald mod vor Fødsels Land, der rædder, det færdige System, der kvæler vore ledende, udbydere og sønder os på alle Kæder!

Lad os den 16. Juni i Fredericia marchere

Mod den løflige Marzhorn!

Mod den ledende Liberalisme! Mod den kapitalistiske Radikalisme og Konservatisme! Lad enhver marcherende Kolonne blive et stærkt og levende Dølv på Lysets og Klæbede og Uværdige Epitafium, som den evige Søvnhed om et forlængt Færdigt!

Lad os vise det ledende System vor Styrke og vor Disciplin! Lad os vise, at vor Vilje til at se eller føde i Kampen for den Sag, der er givet os at kæmpe for, er uopnåelig!

Lad os tilkæde Fødsels Landet den nye Tids sejrlige March! DANSK FRONT!

Organisationsleder.

Ved indkaldelsen til landsstævnet i Fredericia juni 1935 bragte 'National-Socialisten' en forside, hvor Holger Danske (fortiden) har sat sig ved Lillebælt med udsigt til et stykke nutid, den nyåbnede Lillebæltsbro, mens den uniformerede nazist med hånden på Holger Danskes skulder både knytter forbindelsen bagud og skuer målbevidst fremad

alforfattere som Thorkild Gravlund og Morten Korch. Måske spærrede Arups Danmarkshistorie med vægten på bonden og hans arbejde for noget her.

Schultz's Danmarkshistorie udkom i årene 1941-43 og blev anmeldt af bibliotekar Arne Hansen med konklusionen: „Den hidtil dårligste Danmarkshistorie“. Forfattergruppen var anmelderen imod; de var enten „brøkjøder“ eller „hetzere“, men i hvert fald en samling engelsk orienterede historikere. En hovedskavank ved værket var dets subjektivitet og adskillige af forfatternes „system-politiske ‘samlingsformål’“. Således kom vikingetiden ikke til sin ret, Hal Koch formastede sig til at tale om røveri, og det blev ikke i tilstrækkelig grad fremhævet, hvordan slaverne var blevet slået tilbage ved felttoget 1219. Danmarks Riges Historie udg. 1897-1904 var stadig det bedste opslagsværk med ærlige og sandru fremstillinger, dog J.A. Fridericias undtaget (hvorfor forklares ikke). Anmelderen måtte konstatere, at det ville vare længe, før der kunne skabes en national-socialistisk historieskrivning for folket, hvor heltene æredes og skurkene fordømtes. Ved valget mellem de faglige og de folkelige egenskaber, satte Arne Hansen de folkelige højest, da historien skulle tjene folket fremfor alt.⁷⁷⁾ Anmeldelsen er et udtryk for, at de danske nazister havde et vist blik for historiske fremstillinger, der gik deres egne fastslåede dogmer imod, specielt vikingetiden som de naturligvis regnede sig som en slags eksperter i,⁷⁸⁾ men også at egentlige faglige kriterier var dem forment. Som det var tilfældet i politikken, trådte antisemitismen i stedet for historisk-faglige argumenter, og derved kunne en fremragende historisk fremstilling, som J.A. Fridericias i Danmarks Riges Historie affærdiges som underlødigt formentlig alene på grund af forfatterens jødiske herkomst. Noget andet er så, at Schultz's Danmarkshistorie var et udtryk for en national mobilisering med en front mod al tysk, præget som den var af besættelsessituationen. Den pointe tabte anmelderen imidlertid med sin racisme. I stedet hyldede han det knapt 50 år gamle værk, Danmarks Riges Historie, hvor Johannes Steenstrup i første binds oldtidsafsnit upåvirket af kildekritikken endnu fortalte de gamle nordiske sagn og myter, som nazisterne betragtede som så ærkenationale.

Videre end disse og Holstein-Rathlous ovenfor citerede standpunkter nåede DNSAP-skribenterne ikke i årene frem til 1945. De blev kun varierede og fik påfyldt antisemitiske detaljer som f.eks. at det var en jøde, der stjal guldhornene.⁷⁹⁾ Videre historisk oplysende var det ikke, og den „degenererede periode“ fra 1848 fik så godt som ingen omtale, mens oldtid og tidlig middelalder gav rigt afsæt til Frits Clausens, Lau-

rits Skovs, Holstein-Rathlous, Knud Nordentofts og andres historiske taler, artikler og digte,⁸⁰) men alle ladet med den national symbolik, som ganske enkelt lå i omtalen af det fælles historiske gods.

DNSAP fortsatte sin brug af nationalsymboler og lod luren gjalde ved sine møder lige til maj 1945. Vel var det mindre intensivt det sidste halve år, der var også længere mellem nye heltekvad, men den tyske støttes bortfald kan delvis forklare det. Da var ikke alene mange af partiets tilhængere dybt involveret i landsforræderisk virksomhed, men det omgivende samfund havde også lagt den nationale oprustning på hylden. Fra 1943 var den nationale bølge skyllet forbi. Befolkningsflertallet var kommet over choket 9. april, uvisheden om verdenskrigens gang og regeringens stilling. Den nationale identitet og sammenholdet mod fjenden var fundet. Man ventede – og få handlede – mens der blev kæmpet på fronterne. De danske nazister kæmpede på to fronter – både på Østfronten og mod den øvrige befolkning hjemme. Begge fronter var de forkerte – og det kunne nok så megen national symbolik og retorik ikke dække over. Psykologisk er det måske forståeligt, at nazisterne og deres sympatisører søgte tilflugt i fortiden til det sidste, men så meget mere brat var deres tilbagevenden til nutiden og realiteternes verden i maj 1945.

NOTER

(1) Karl O. Christiansen: Landssvigerkriminaliteten i sociologisk belysning, 1954, s. 319f. Bemærk: Trykkested angives kun for bøger, der ikke er trykt i Danmark. I alle direkte citater og titler er anvendt små bogstaver efter moderne retsskrivning, å i stedet for aa, osv. – (2) Selv om DKP bl.a. modtog direktiver fra Moskva og forsvarede Sovjetunionens fremfærd, var partiets hele politiske optræden ved møder etc. gennem årene ikke noget forsøg på at lave en tro kopi af det sovjetiske kommunistparti og dets offentlighedsformer. Se om de politiske og organisatoriske direktiver fra Moskva Bent Egea Kristensen m.fl.: DKP i 30'erne – på baggrund af Kominterns historie, 1977, s. 162ff.; Jørgen Bloch-Poulsen og Morten Thing: Danmarks kommunistiske parti 1918–1941, 1979; bl.a. s. 54f., 60ff., 66ff.; H.E.A. Frandsen, Jørgen Bloch-Poulsen og Morten Thing: Planøkonomi og folkefront, 1979, s. 95–106; Kurt Jacobsen: Mellem København og Moskva, 1989 og sammes Moskva som medspiller, 1987. – (3) Herom især Søren Eigaard: „Frø af ugræs...“, 1981, s. 38–49, samt Henning Poulsen: Besættelsesmagten og de danske nazister, 1970, s. 29. – (4) H.F. Dahl: Vidkun Quisling. En fører blier til, Oslo 1991, s. 68, 145ff., 152ff., 175ff., 310–343, 355, m.fl. st. – (5) A.A. de Jong: Het nationaalsocialisme in Nederland, Den Haag 1968; E. Wärenstam: Fascism och

nazism i Sverige 1920–1940, Stockholm 1970; Helene Lööw: Hakkorset och Wasakärven: En studie av nationalsocialismen i Sverige 1924–1950, Göteborg 1990; Wolfgang Wippermann: Europäischer Faschismus im Vergleich 1922–1982, Frankfurt am Main 1983, s. 154, 156f., 161. Her om DNSAP: „eine ebenso primitive wie kuriose Imitation der deutschen NSDAP“ (s. 161). Allerede de første kritikere af DNSAP fremhævede partiets mgl. selvstændighed (Bjørn Svensson: Den danske nazisme i kritisk belysning, 1934, Vilh. la Cour i Grænsevagten 1934, s. 253f. og Frede Nielsen: Dansk nazisme, 1935).

(6) Jfr. Poulsen (note 3), s. 29f. – (7) Ill. af DNSAP's emblemer i Jul i Norden 1942, s. 35. Jfr. DNSAP. Leder-Meddelelser 1. årg., 1941, nr. 4. – (8) Organisationsplan 1934 (KB, DA: Småtryk); Lommekalender 1942 (red. af A. Langgaard Nielsen), s. 25 (sst.); National-Socialisten og DNSAP's Månedsbreve div. år.; Stormfanen nr. 6, 1941, s. 4f.; Niels Alkil (red.): Besættelsestidens Fakta, 1, 1945, s. 401f., 405, 407, 459ff.; Poulsen (note 3), s. 28; Malene Djursaa: DNSAP. Danske nazister 1930–45 1, 1981, s. 37–43; Ditlev Tamm: Retsopgøret efter besættelsen, 1984, s. 394. – (9) National-Socialistens reportager fra landstævnerne i juni 1934–39, KB: Kort- og Billedafdelingen: Albumsamlingen oktav, nr. 289 (heri privatfotos fra stævnerne i Grenå 1937 og Slagelse 1938). – (10) Jfr. Tamm (note 8), s. 401. – (11) Jfr. Poulsen (note 3), s. 30. – (12) Jfr. Georg Gretor: Landsforræderi, i Kulturkampen 4:1, 1938, s. 7–9 og ganske lig det svenske nazistparti (se Lööw 1990 (note 5), s. 93–110). I nogle tilfælde er der verbal overensstemmelse: f.eks. var reaktionen på Anschluss marts 1938: Østrig befriet. – (13) Flygningene tog ikke arbejde fra danskere, da kun ganske enkelte fik arbejdstilladelse, hvorved et væsentligt element i hetzen i det arbejdsløshedsplagede Danmark måtte mangle. Om Danmark som asylland: Steffen Steffensen: På flugt fra nazismen, 1986, s. 3 og fl. st.; Brian Klitgaard og Jens Melson: Die Flüchtlingspolitik als Bestandteil der dänischen Aussenpolitik 1933–1940, i Hans Uwe Petersen (Hg.): Hitlerflüchtlinge im Norden, Kiel 1991, s. 79–91, spec. s. 81f.; Dieter Lohmeier (Red.): Geflüchtet unter das dänische Strohdach, Heide in Holstein 1988, s. 16–19. – (14) Alle eksempler er fra National-Socialisten.

(15) Det udelukkede imidlertid ikke, at DNSAP på anden vis solgte ud af danske interesser og dansk selvstændighed i en situation, hvor tyske tropper stod på begge sider af grænsen. – (16) Poulsen (note 3), s. 178; J.P. Noack: Det tyske mindretal i Nordslesvig under besættelsen, 1974, s. 190f. – (17) National-Socialisten 29. okt. 1933. – (18) Volk und Staat im Grenzland, Zürich 1936. Yderligere f.eks. National-Socialisten 30. april 1938. – (19) Grænsevagten 1934, s. 253–58; Kulturkampen 4:1, 1938, s. 7. Clausens øvrige pjecer, bl.a. om nationalitetsproblemet, bidrog ikke til afklaring heraf. – (20) „I kamp for den nationalsocialistiske ide“, i DNSAP's Månedsbreve 6. årg. nr. 2 maj 1941, s. 22–24. – (21) Poulsen (note 3), s. 33, 40ff., 48. – (22) Dahl (note 4), s. 467. – (23) Oddvar K. Høidal: Quisling, Oslo 1988, s. 233; Dahl (note 4), s. 466–71, 478; Wärenstam (note 5), s. 103ff.; Lööw (note 5), s. 106 f.; Jul i Norden 1940 (upag.); Program for DNSAP's 5. landsstævne i Kolding 1939 (KB, DA: Småtryk). – (24) Henning Poulsen: „Fædrelandet“ ... tysk understøttelse af danske dagblade 1939–45, i „Historie“, Ny rk. 7, 1966, s. 232–72 og samme 1970 (note 3), s. 45. – (25) For Italien se

Steen Bo Frandsen: Det tredje Rom. Byudvikling og magtscenesættelse 1870-1945, 1991 med der anf. henv. og for Tyskland George L. Mosse: The Nationalization of the Masses. Political Symbolism and Mass Movements in Germany from the Napoleonic Wars throughout The Third Reich. New York 1975.

(26) National-Socialisten 29. okt. 1933, 26. jan. og 9. feb. 1935. Jfr. Aksel Larsens m.fl.s aktion mod hagekorsbanneret i Rich. Andersen: Danmark i 30'erne, 1968, s. 369ff. Rigsdagstidende 1932-33. Tillæg. A.II, sp. 4939 (senere flere gange forlænget) og ss.t 1934-35. Tillæg A.I, sp. 2083 ff. (forslag til lov om rigets flag okt. 1934). - (27) Dahl (note 4), s. 31ff.; Lööw (note 5), s. 100f. - (28) I partiets lommekalender udg. 1942 (note 8) er et forsvar for brugen af hagekorset placeret først (s. 5). - (29) Herom Ingrid Nielsen (red.): Bevar din arv, 1987, s. 188-92. - (30) I Tyskland havde eftersøgning af hagekorsets historiske rødder efter 1933 også ny aktualitet. Se bl.a. Ernst Sprockhoff: Sonnewagen und Hakenkreuz im nordischen Kreis, i Germania. Anzeiger d. römisch-germanischen Kommission d. deutschen archäologischen Instituts XX, 1936, s. 1-9. - (31) Dahl (note 4), s. 312. - (32) DNSAP's Månedsbreve 6:9, dec. 1941, s. 216-19 - (33) Lembckes førerperiode havde også haft sine nordiske oldtidssymboler, således var Odins ravne Hugin og Munin påsat Hagekorssymbolet, hvilket dog blev for meget for Frits Clausen (Poulsen (note 3), s. 29)). - (34) Program for DNSAP's 6. landsstævne i Kolding 1939: 92 (KB, DA : Småtryk). Jfr. reportagen i National-Socialisten 24. juni 1939. - (35) Program for DNSAP's 5. landsstævne i Slagelse 1938 (KB, DA: Småtryk). - (36) Se Frits Clausens „historiske“ betragtninger i programmet for landsstævnet 1939, s. 39-42.

(37) National-Socialisten 27. maj 1939, s. 8 („Er lurerne kun signalhorn“) og 14f. („Luren. En røst fra Danmarks oldtid“). - (38) Program for stævnet 1939, s. 92-94. - (39) National-Socialisten 24. juni og 1. juli 1937. - (40) 23.3.1945 refererer National-Socialisten et møde afholdt 15.3.45 afsluttet med lurblæsning. - (41) Fædrelandet 18. nov. 1940. Program for „National Minde-appel“ i KB, DA: Småtryk (med stendysse på forsiden). - (42) Fædrelandet 21.9.1940; Jul i Norden 1942, s. 57; C. Næsh Henriksen (red.): Den danske kamp i billeder og ord, 1945, s. 345. Om propagandakampagnen se Fædrelandet okt. og nov. 1940, bl.a. interviewet med propagandaens organisator, sysselleder H.C. Bryld (21. sept.), der omtaler en halv snes plakater, hvoraf kun et fåtal kan identificeres i dag; Poulsen (note 3), s. 221-25. - (43) National-Socialisten 23. sept. 1939, s. 15. - (44) Om Telling, se Søren Telling: 25 år på Dannevirke, 1965, s. 5; Søren Telling. Om og af den danske jarl på Dannevirke, 1969, s. 20, 205, 209. Søren Tellings rolle i DNSAP bl.a. som formidler af oldtiden er endnu uoplyst, men det er givetvis ham, der skrev „Tappenstregen“ under pseudonymet „Felttrompeteren“ i Jul i Norden 1938, s. 17-20 og muligvis har han også skrevet anonyme artikler til National-Socialisten om oldtiden og militærmusikeres vilkår. - (45) Museumsinspektør Jørgen Jensen har i feb. 1992 venligt oplyst mig, at originalpapirerne vedr. bl.a. lurforsøgene er forsvundet på Nationalmuseet, men prof. C.J. Becker har ved hjælp af museets journal og pr. hukommelse, bl.a. efter samtaler med nu afdøde konservator Knud Thorvildsen, kunnet give oplysninger om Tellings og Schwennesens roller, som jeg hermed bringer en stor tak for. Lurforsøgene er omtalt hos Johs. Brøndsted: Danmarks Oldtid II, 1939, s. 190 og

hos Godtfred Skjerne: *The Lures of the Bronze Age*, 1949 (udg. i samarbejde med H.C. Broholm og William Larsen), s.84 (her en række urigtige detaljer om forevisning af lurerne og musikforsøg under besættelsen). Om evakueringen af nogle af museets skatte, se Poul Nørlund: *Nationalmuseet i de onde år*, i *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1946, s.5-14, her s.6.

(46) Hvis gaven er bragt til Wewelsburg, hvor Himmler i øvrigt samlede sit bibliotek og de kulturskatte, som „Ahnenerbe“ ved systematisk plyndring af besatte lande skaffede ham, så er den gået til grunde med det øvrige ved sprængningen af det hele på Himmlers ordre den 31. marts 1945 (Karl Hüser: *Wewelsburg 1933-1945*, Paderborn 1982, s.29-34, fl. st., 102-06; R. Merker: *Die bildende Künste im Nationalsozialismus*, Köln 1983, s.173, 236). – (47) Himmler havde dec. 39 / jan. 40 (og igen 1942ff.) ved personlig indgriben udvirket, at en del af Dannevirke-volden undgik at blive bortgravet i forbindelse med anlægget af en flyveplads. Den indsats var rigeligt to lurkopier værd, men om DNSAP havde kendskab hertil, er uvist. Jfr. Johan Hvidtfeldt: *Heinrich Himmler og mindesmærkerne ved Dannevirke*, i *Sønderjyske Årbøger* 1964, s.467-76 og Søren Telling 1965 (note 44), s.6-10, 46-54 (som på et meget tvivlsomt grundlag tiltager sig hovedæren for bevarelsen af Dannevirke under krigen. Den version er fulgt i „Sønderjyske historikere efter 1864“, 1976, s.158f. og i *Dansk Biografisk Leksikon* 3. udg., hvor Telling formentlig er optaget på grund af den påståede andel i Dannevirkes redning). – (48) M.H. Kater: *Das „Ahnenerbe“ der SS 1935-1945*, Stuttgart 1974, fl. st. – (49) *Stormfanen* nr. 2, feb. 1943, s.30f. – (50) Laurits Skovs digt i programmet til *Mindeappellen* (note 41). Jfr. Thorkild Borup Jensen: *Besættelsestidens lyrik som vidnesbyrd om national bevisthed*, *Bogens Verden* nr. 5, 1991, s.337. Andet eks. i et *Stormfanen* nr. 6, juni 1943, s.102 „Ved ofre skabtes Danmarks ære“.

(51) Erik Kjersgaard: *Besættelsen 1940-45. Lysene slukkes*, 1980, s.111-149. – (52) Hos Poulsen (note 3), s.194f. gengives et møde mellem Frits Clausen og nogle danske officerer i juni 1940, hvor han straks kaster sig ud i en tale om nordisk mytologi for at vise sit nationale sindelag. Det overbeviste dem kun om, at han var uegnet som partileder! – (53) Om DNSAP og hvervningerne Alkil (note 8), kap. 9; Rapport ang. Frikorps, politiske partier og grupper m.v., *Rigspolitichefen* 15. juli 1945, s.1-17, 23; Poulsen (note 3), s.264-97. – (54) Frits Clausen til frivillige til SS-standarte „Nordland“ 7. april 1941, trykt i *DNSAP's Månedsbreve* 6. årg. 1941-42, s.22. – (55) Til tider med ringe udbytte, se bl.a. det gengivne eks. hos Børge Outze: *Danmark under den anden verdenskrig*, 2. u.å. s.519. – (56) *National-Socialisten* 3. aug. 1940, s.7; *Akademisk Aktion* 3. årg., nr. 7-8, 1943, s.4f. – (57) Christiansen (note 1), s.49-53; Poulsen (note 3), s.275. – (58) George H. Stein: *The Waffen-SS, Ithaca og London* 1966, s.142 f.; Kater (note 48), s.171; endvidere Christiansen (note 1), s.52 f.; O. Krabbe: *Danske soldater i kamp på Østfronten 1941-1945*, 1976, s.21ff.; Søren Schou: *De danske Østfront-frivillige*, 1981, fl. st.; Tamm (note 8), s.274-284. – (59) Se henvisningerne i Schou (note 58) i afsnittet „Nogle soldaterbiografier“ og Erik Haaests bøger m. interviews cit. i samme bog. Siden er udkommet Harly Foged: *Danske landsknægte: SS-soldat*, 1983 (hvor antikommunismen angives som drivende kraft). Et generelt problem ved frontkæmperlitteraturen er at afgøre dens pålidelighed og anvendelighed,

hvilket Schou gør alt for lidt ud i sin i øvrigt interessante socialpsykologiske indgangsvinkel til stoffet. I de tilfælde hvor en anden person er mellemmand og pennefører for den biograferede, er problemerne endnu større og bag det hele lurer mistanken om de rene spekulations- og sensationsprojekter.

(60) Klaus Nielsen (red.): Danske Helte. Breve fra danske frivillige på Østfronten, 1941, s. 7, 61; Aage Nordahl-Petersen: Dansk dåd på Østfronten, 1943; „Soldaterbreve“ i DNSAP's Månedsbreve, årg. 9, nr. 11, maj 1944, s. 40-45; enkeltbreve trykt i National-Socialisten, Fædrelandet, Germansk Budstikke og Stormfanen. – (61) M. Lauritzen: I tysk krigstjeneste, i De fem lange år, red. af Johannes Brøndsted og Knud Gedde, 3, 1947, s. 1367. – (62) DNSAP's Månedsbreve 6. årg. nr. 9, dec. 1941, s. 210. – (63) Per Eilstrup og Lars Lindeberg (red.): De så det ske under besættelsen. „Bevar ro og orden“, 1969, s. 139. – (64) Ole Ravn: Dansk nationalsocialistisk litteratur 1930-45, 1979, s. 114-30, 146ff. – (65) Den danske kamp (note 42) s. 360, 603; V. la Cour (red.): Danmark under besættelsen, 2, 1947, s. 513, 522, 527; Stormfanen nr. 7, juli 1944, s. 7 „Dåden skal mindes“; Outze (note 55) 2, s. 425. – (66) „Professor Fabricius har sat en slem plet på sit navn ved dette samarbejde med en nazistisk „historieforsker“, Kulturkampen 5:2, 1939, s. 11. Fabricius' forord rummede en klar kritik af Erik Arup. – (67) Om Ejnar Vaaben, se bl.a. la Cour (note 65), 2, s. 454, 463; Alex Quade og Ole Ravn (red.): Højre om ! Temaer og tendenser i den antiparlamentariske debat 1930-39, 1979, s. 26. – (68) Om modsætningen mellem Clausen og Vaaben, se bl.a. Bilag til beretning til Folketinget IX, Aktsykkker (Den parlamentariske Kommissions Betænkning), 1949, s. 21f. – (69) Tamm (note 8), s. 394; Dansk biografisk leksikon, 3, 1979, 3. udg. (Dahl blev kritiseret for sin red. af Historiske Meddelelser om København, men det var ikke for partipropaganda, men for at tage irrelevante emner op). Suspenderet juni 1945 og siden afskediget.

(70) Akademisk Aktion med artikler om danskhed (nr. 2, nov. 1940) og støtte til kampen på Østfronten (nr. 8). Han udtrådte af „National Studenter Aktion“ i feb. 1943 p.g.a. „øget videnskabeligt arbejde“ (sst. 3. årg., nr. 5, s. 7); afskediget fra Nationalmuseet 1946 efter tjenestemandssag, som jeg ikke har haft adgang til (jfr. Tamm (note 8), s. 580 uden angivelse af navn). Politiken 9. feb. 1946 og Berlingske Tidende 10. feb. 1946. – (71) Knud Hansen: „Vikingerne“, „Nordens kultur i vikingetiden“ og „Erobringen af England“ i DNSAP's Månedsbreve årg. 7-8, 1942-44. – (72) Jfr. Arne Hansen i Stormfanen nr. 10, okt. 1943, s. 190-94. – (73) National-Socialisten 19. aug. 1939. Aage Friis' indledning er trykt i Politiken 10. aug. 1939 og ms. til hans tale er i privatarkivet (Gruppe II.8.a) i Rigsarkivet. De stærke nazistiske angreb på Aage Friis skyldes sikkert også hans offentligt kendte virke for de tyske flygtninge i Danmark. – (74) Alt tyder på, at kendskabet til Arups og Munchs værker var yderst perifert eller direkte andenhånds. Kun P. Munch nævnes ved navn i årsskriftet 1940. – (75) „Nedrakning af dansk historie i skolen“, i National-Socialisten 11. jan. 1941, s. 15. Jfr. sst. 4. juni 1942. – (76) Se typisk for holdningen National-Socialisten 16. marts 1935 og 5. marts 1938. – (77) DNSAP's Månedsbreve 8. Årg. 1943-44, s. 97-100. – (78) Arne Hansen optrådte som vikingetidseksperter i National-Socialisten 1. april 1943, s. 4, 8 og 11 i en stor anmeldelse af den danske udgave af Frans G. Bengtssons vikingeroman „Røde Orm“, hvis forfatter iflg.

anm. overhovedet ikke havde forstået vikingerne. Det var efter anm.s mening forståeligt, thi det havde hele den officielle(!) svenske og danske historieskrivning til dato heller ikke gjort! – (79) DNSAP's Månedsbreve 1. årg., nr. 9, dec. 1935, s.62–65; National-Socialisten 18. juni 1943, s.8; Stormfanen nr. 8, aug. 1943, s.144 f. – (80) Herom udførligere Ravn (note 64), s. 146–65.

Efter at ovenstående forelå i korrektur, er udkommet Dansk Identitetshistorie, red. af Ole Feldbæk, 4, 1992. S. 321–54 har Thorkild Borup Jensen præsenteret nazisternes digte og sange om Danmark og danskerne.